

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte onsdag den 4. april 1962 kl. 10.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Til stede var: Bondevik, Braadland, Kjøs, Langhelle, Langlo, Finn Moe, Nordahl, Erling Petersen, Jakob Pettersen, Reinsnes, Røiseland, Rakel Sweriin, Leirfall (for Borgen), Borten, Hareide, Hegna, Hønsvald, Johs. Olsen og Treholt.

Formannen: Vi fortsetter gjennomgåelsen av landbrukskapitlet.

Borten: Jeg har et spørsmål før vi går løs på dagens diskusjon.

I den redegjørelsen som statsråd Gundersen ga, omtalte han de forarbeider som er gjort med hensyn til vurdering av konsekvensene for vår konsesjonslovgivning osv. og etableringsretten. Det er jo et veldig sentralt punkt. Han nevnte da et utvalg som har bearbeidet det stoffet og laget en innstilling. Jeg lurte på om det var mulig at vi kunne bli tilstillet den innstillingen?

Formannen: Jeg vet ikke om hr. Borten var til stede under statsråd Gundersens redegjørelse, men dette er jo, som statsråden fremhevet, i og for seg ikke noen innstilling, det er et administrativt arbeid i departementet. Men statsråden var villig til å stille det til komiteens disposisjon, men da forutsetningsvis på den måte at det ligger hos sekretæren og blir utlånt. Det er selvsagt et meget fortrolig dokument som man nødvendig vil ha mangfoldiggjort i alt for mange eksemplarer.

Borten: Når man skal forsøke å skrive noe i saken, er det jo veldig godt å ha støtte i de utredninger som finnes, og dette er kanskje det mest sentrale punkt i hele spørsmålet for Norges vedkommende.

Formannen: Som sagt var statsråden villig til å stille det til disposisjon. Men det er ganske klart at det er et dokument som det overhodet ikke kan refereres til.

Borten: Da kan jeg gå til sekretæren og få se det.

Formannen: Vi går da tilbake til innstillingen. Vi stoppet sist på side 10, så nå går vi til *side 11*. Er det noen merknader? – Hvis ikke, går vi videre til *side 12*. Er det noen merknader?

Hegna: Nederst side 11 og øverst side 12 står det:

”Med Norges spesielle beliggenhet i forhold til de øvrige land tilknyttet et utvidet Fellesmarked og med de spesielt vanskelige produksjonsvilkår som man har i norsk jordbruk sammenlignet med de dominerende produksjonsområder i Fellesmarkedet, må disse forbehold være av *varig* art. Da den norske produksjon av jordbruksvarer i alle tilfelle vil

være liten sammenlignet med produksjonen i et utvidet Fellesmarked, og da også vårt marked for disse jordbruksvarer er meget begrenset, bør det være mulig å oppnå positiv forståelse overfor disse forbehold.”

Jeg vet ikke om den eller de som har utarbeidet dette, kan gi oss noe mer konkret, en presis beskrivelse av hva de mener med ”av varig art”, man kan jo tenke seg en definisjon: ”utover overgangstiden”. Hvis det er det som er meningen, bør man si det klart, og at noe mer ikke er meningen.

Så vidt jeg forstår, finnes det ett tilfelle hvor man har fått en avtale som skulle gjøre det mulig å få forbehold utover overgangstiden, men vel da ikke i den forstand at vedkommende land som hadde oppnådd dette forbehold, ensidig skulle kunne bestemme seg til at det hadde bruk for dette utover overgangstiden. Forholdet var vel det at dette skulle tas opp, og Ministerrådet og Kommisjonen tre inn med den myndighet som de på det daværende tidspunkt – i januar 1970 – har.

Jeg ville gjerne ha dette klarlagt, hvis ordføreren eller noen andre kunne gjøre det.

Kjøs: ”Av varig art” betyr jo utover overgangstiden. Når det er tatt med, er det fordi de naturgitte forhold her i Norge forandrer seg ikke, om vi i tilfelle blir med i Fellesskapet, og da må man, for at man kan gjennomføre og oppnå den målsetting som er satt spesielt i artikkel 39, ha anledning til å ha varige støtteordninger. Det er det som ligger bak dette som er sagt her. Det tror jeg også må gå fram nokså klart av det som er sagt senere her, at den felles jordbrukspolitikk vil kunne komme til å innvirke på sammensetningen av vår jordbruksproduksjon, på en slik måte at det vil svekke jordbruket og økonomien hos dem som utøver jordbruksnæringen. Det er derfor vi må få anledning til fortsatt, som det står her, å innvirke på sammensetningen av jordbruksproduksjonen her i landet. Det må også skje ved ordninger som er varige, og det er derfor vi peker på at man må søke å oppnå det.

Så var det det som står videre der, at vår jordbruksproduksjon er liten. Der peker man på at rent konkurransemessig og i handelen med jordbruksvarer innenfor dette svære området spiller det vi produserer, så liten rolle at det i og for seg ikke skulle være så vanskelig å oppnå spesielle ordninger for denne produksjon. Så vidt jeg vet, dreier det seg bare om et par prosent av produksjonen innen et utvidet Fellesskap. Det er det som ligger bak det som er sagt her. Det tror jeg også må gå fram nokså klart av det som er sagt senere her, at den felles jordbrukspolitikk vil kunne komme til å innvirke på sammensetningen av vår jordbruksproduksjon på en slik måte at det vil svekke jordbruket og økonomien hos dem som utøver jordbruksnæringen. Det er derfor vi må få anledning til fortsatt, som det står her, å innvirke på sammensetningen av jordbruksproduksjonen her i landet. Det må også skje ved ordninger som er varige, og det er derfor vi peker på at man må søke å oppnå det.

Så var det det som står videre der, at vår jordbruksproduksjon er liten. Der peker man på at rent konkurransemessig og i handelen med jordbruksvarer innenfor dette svære området spiller det vi produserer, så liten rolle at det i og for seg ikke

skulle være så vanskelig å oppnå spesielle ordninger for denne produksjon. Så vidt jeg vet, dreier det seg bare om et par prosent av produksjonen innen et utvidet fellesskap. Det er det som ligger bak det som er sagt her.

Bondevik: Eg synest det uttrykket som ordføraren har nytta, er godt, når han vil få fram dette at det må vera av *varig art*. Det kan i all fall ikkje mistydast. Eg synast det vil verta nokså mykje veikare dersom ein skulle nytta det som hr. Hegna nemnde. Det seier kanskje det same, men eg synest dette er vel så sterkt. Dersom ein skulle ha noko meir der, kunne eg tenkja meg å seia ”må disse forbehold være av varig art og ikke begrenset til overgangstiden”. Men det ligg i grunnen i det som ordføraren har sagt før. Eg synest det er viktig at dette uttrykket ”av varig art” kjem ved i innstillinga.

Formannen: Jeg har tegnet meg selv. Jeg vil gjerne gjøre klart hvordan jeg ser på dette spørsmålet. For meg betyr også ordet ”varig” utover overgangstiden. Det står altså at det er våre forbehold som skal være av varig art. Slik jeg vurderer situasjonen, tror jeg ikke vi ved de kommende forhandlinger vil få noen protokoll som varer utover overgangstiden. Vi vil få en som gjelder for overgangstiden, med adgang til fornyelse i 1970, akkurat som det gjelder for Luxembourg.

På den annen side må jeg si at jeg tror at man, når våre særordninger eller våre særprotokoller er begrunnet slik som det står, i Norges spesielle beliggenhet i forhold til de øvrige land og med de spesielt vanskelige produksjonsforhold, kan være sikker på denne særprotokollen vil bli fornyet i 1970. Det interessante er her at ved de undersøkelsene som man har foretatt i forskjellige hovedsteder, har det vært innrømmet at Norge her står i en særstilling.

Hegna: Jeg synes det som nå er sagt her, har klarlagt forholdet. Men jeg er ikke så sikker på om ikke dette med ”varig art” egentlig gir et noe misvisende inntrykk, når man nå har fått den mer presise utforming som f.eks. formannen ga. ”Varig” det er altså gjennom overgangstiden, men hva som videre skal skje, det er i beste fall en velvillig uforpliktende forsikring og i verste fall et vågespill. Jeg er ikke så overbevist om at uttrykket ”forbehold av varig art” egentlig gir dem som leser dette, og som ikke har fulgt diskusjonen her, det rette inntrykk av det som man vil komme fram til.

Ellers vil jeg si at jeg er helt enig i det som står øverst side 12, og som ordføreren kommenterte. Jeg synes den betraktningen må være helt riktig, og ut fra enhver forutsetning om grunnleggende betingelser i forholdet mellom oss og vår motpart, synes jeg det må kunne få betydelig rekkevidde i mange forskjellige forbindelser.

Borten: Jeg for min del er helt fornøyd med den fortolkning av begrepet som ordføreren ga, idet han begrunnet det i Norges spesielle topografi, som ikke forandres i løpet av overgangstiden. Det blir jo da spørsmål om hvor konkret en vil uttrykke seg.

Jeg vil gjerne spørre hr. Kjøs om han kunne tenke seg den presisering som hr. Bondevik antydte, slik at det ikke er grunn til å diskutere det i hvert fall, for jeg hører vi er enige om hva det menes. Jeg vil gjerne stille det spørsmålet om vi kunne presisere det og si at ”varig art” vil si utover overgangstiden?

Kjøs: Ja, at det skal være utover overgangstiden, dekker altså min oppfatning. Men det er vel i dette tilfelle som i mange andre tilfelle at man får en avtale for et tidsrom, og som da fornyes. Fornyelsen kan jo være nokså selvfølgelig, men jeg vet ikke om det av rent forhandlingsmessige grunner er uheldig å ta den tilføyelsen. Hvis det ikke er det, har ikke jeg personlig noe mot det, men det er et spørsmål om det er hensiktsmessig å sette det inn, av hensyn til de forhandlinger som skal drives.

Leirfall: Det må jo være klart at det vil bli heilt uholdbart å drive jordbruk her i landet og å ta disposisjonar på lengre sikt, dersom ein skal leggje den tolkinga i det at vi har ”håp” om å få ei ny avtale når overgangstida er ute. Det vil skape ein heilt uholdbar situasjon å bruke uttrykket ”varig art” med den forståing at det ikkje varar utover overgangstida. Det er heilt misvisande.

Bondevik: Det er vel vanskeleg for oss alle saman å tolke mange av desse artiklane, men eg har i all fall forstått artikkel 39 slik at han også gjev høve til varige ordningar, og ved sida av dei varige ordningane trudde eg det var mogleg å få særordningar for – lat oss seia – overgangstida. Men har eg forstått artikkel 39 rett, les eg han slik at han gjev høve ikkje berre til ei ordning som gjeld til 1970, men òg ei ordning som gjeld utover 1970, når ein grunnjev det slik som ordføraren her har gjort.

Eg kunne godt tenkja meg det var klokt, dersom ordføraren ikkje har noko imot det, å setja til etter ”av varig art”, at det ikkje er avgrensa til overgangstida, så er det heilt klart at dette må gjelda etter 1970. Det synest eg i grunnen er det viktigaste, det som skal skje etter 1970. Eg er heilt samd med hr. Leirfall at kva som skjer til 1970, er viktig, men det er trass i alt ikkje det viktigaste. Det er det *varige*, som går utover overgangstida.

Kjøs: Jeg vil gjerne få anledning til å drøfte hensiktsmessigheten av å sette det i innstillingen. Det hr. Bondevik sa, dekker jo min oppfatning, så jeg har ikke personlig noe imot det. Hvis det ikke forhandlingsmessig er noe i veien for det, skal jeg gjerne være med på å ta det inn.

Formannen: Jeg vil gi min tilslutning til ordføreren. Jeg tror det er et ganske vesentlig punkt, så man bør tenke det over, men ordføreren vil ha sin oppmerksomhet henvendt på det.

Røiseland: Eg er samd med hr. Kjøs i at forhandlingsmessig kan det ikkje vere klokt å gjere noka forandring her. Eg synest vi skal la det stå som det er skrive.

Kjøs: Det er akkurat det momentet jeg tenker på. Men jeg vil gjerne ha sagt enda en gang at det er ikke noen forskjell mellom min oppfatning og det som hr. Bondevik uttalte, og det som jeg forstår at hr. Borten og hr. Leirfall også mener.

Borten: Det er et av de vesentligste punktene vi her står overfor, og formuleringen er uhyre avgjørende for hvordan det hele bedømmes. Jeg vil jo si at jeg kan ikke skjønne vi svekker vår forhandlingsposisjon ved å presisere konkret hva vi ønsker. Hvis det er slik at et flertall ønsker at forbeholdene for jordbruket skal gå utover 1970, så bør jo det komme fram. Er det imidlertid slik at flertallet her ikke ønsker det, men vil ha det åpent og flytende, så bør jo også det komme klart til uttrykk i komiteen.

Formannen: Til det vil jeg bare si at det er vel ikke noen sjanse for at flertallet ønsker at dette skal holdes flytende, men dette er mer et formuleringsspørsmål. Hvis man skal sette det som et absolutt vilkår at en slik særordning blir gjort gjeldende utover overgangstiden, tror jeg man der setter et vilkår som det kan bli meget vanskelig å få oppfylt, og da kommer jo hele det forhandlingsmessige inn.

Borten: Jeg tror sikkert formannen er enig med meg i at dette er veldig viktig og vesentlig. Frihandelsutvalget har betonet sterkt at særordningene måtte være av varig karakter, og jeg tror folk flest utover har oppfattet det sånn at det da ikke skulle være gjenstand for en eventuelt ny behandling i 1970.

Arne Skaug har holdt et foredrag i Handelsstanden, og han betonet ytterligere at det som hadde interesse i saken, var at vi fikk unntak på dette område av varig karakter. Han ble forstått og tolket derhen at det da måtte ligge i det at det nå skjer en fastleggelse utover overgangstiden. Det mener jeg vi må ha aldeles klart for oss hva vi mener der.

Formannen: Ordføreren vil som sagt se på saken.

Hønsvald: Det er nå en tid siden jeg leste nøye gjennom dette, og i farten kan jeg ikke finne noe om de beredskapsmessige hensyn. Er det noe om det?

Formannen: Det står midt på side 12:

”Med vår beliggenhet og med den spredte bosetning og de lange avstander i vårt land må beredskapshensyn også tillegges vekt ved vurderingen av vår jordbrukspolitikk.”

Hønsvald: Jeg syns nok dette med beredskapshensynet bør utdypes noe mer enn det som står i den ene setningen. Det er jo et nokså godt poeng når vi ber om særordninger for vårt jordbruk, at vi også av beredskapsmessige hensyn må ha en spesialordning. Vårt jordbruk produserer jo bare en mindre del av den maten vi forbruker, og jeg tror det kunne være nyttig og styrke våre argumenter for å få

særordninger at det ble sagt litt mer enn akkurat disse få ordene om de beredskapsmessige hensyn.

Kjøs: Det skal jeg gjerne gjøre.

Erling Petersen: Jeg er ikke så helt sikker på at det resonnementet holder. Så lenge vi kjører på de geografiske og klimatiske forhold, er vi ubetinget i en særstilling, men de beredskapsmessige hensyn er noe som gjør seg mer eller mindre gjeldende i alle land. Hvis f.eks. England skulle kjøre på det samme, ville det skape store vanskeligheter. Selv om momentet har betydning, er jeg ikke sikker på at man skal presse det for sterkt, men heller kjøre på de momenter hvor vi står i en særstilling.

Hønsvold: Jeg vet ikke hvor stor del av matvarebehovet i England som dekkes av det engelske jordbruk, men jeg vet i all fall at det svenske jordbruk dekker en forholdsvis større del av forbruket i Sverige enn forholdet er hos oss i Norge, og jeg vet at svenskene vil framheve de beredskapsmessige hensynene for å få særordninger for sitt vedkommende. Formen for det, enten det skal presiseres sterkt eller svakt, overlater jeg til ordføreren å avgjøre, men jeg synes den halve setningen er for lite til å markere et så viktig punkt som dette.

Formannen: Så ser ordføreren på det spørsmålet også.

Kjøs: Ja, jeg skal se på det.

Formannen: Vi går så over til *side 13*.

Hegna: I annet avsnitt på siden står det:

”Det har vært fremholdt at de forbehold som fra norsk side må tas med hensyn til jordbrukets stilling, ikke vil kunne oppnås med Roma-traktatens prinsipielle opplegg. Roma-traktaten gir imidlertid større spillerom for regionale tilpasninger enn de reglementer som nå foreligger om markedspolitikken for jordbruksvarer.”

Det er en interessant rent statuttmessig påstand der, for så vidt som hvis det la oss si for en ting som jordbruket eller på andre områder er laget særordninger etter forhandlinger så vil man i siste instans falle tilbake på Roma-traktaten. Man kunne selvfølgelig også ta det helt motsatte synspunkt, at Roma-traktaten på mange vesentlige punkter er en rammeavtale, og at i det øyeblikk man har kommet fram til en ordning etter forhandlinger som fyller rammen, så står det der med samme effekt som Roma-traktaten prinsipielt gjør.

Jeg har ikke studert dette så nøye at jeg kan si hvilket av disse to alternativer som er det mest korrekte, men min fornemmelse sier at den siste forståelse må være den rette. En annen sak er det selvfølgelig at for så vidt man lager særordninger som fraviker en sånn ordning la oss si som det er gjort for jordbruket, så er det av stor

betydning at et slikt unntak kan støtte seg til en eller annen bestemmelse i Roma-traktaten. Det er en opplagt sak, men det er for så vidt et annet spørsmål.

Men for å gjenta det for å gjøre det klart: Jeg tror svært mye taler for, ifølge Roma-traktatens historie og opplegg og – om man vil – rent traktatmessig filosofi omkring det, at forholdet på mange måter, bl.a. på grunn av den hast det gjennomføres og utformes med, er at den er en rammeavtale hvor rammen så utfylles ved videre ordninger. Og da kan man ikke når det gjelder disse videre ordninger, si at man kommer fram til noe som står avtalemessig i en svakere stilling enn Roma-traktaten selv.

Braadland: Jeg kan erklære meg enig i det hr. Hegna sa, at den siste fortolkningen må være den naturlige. Vi har jo også uttalelser fra høyeste hold i EEC etter at jordbruksreguleringen kom i stand den 14. januar i år, om at denne ordningen var en fint balansert avtale, hvor fordeler og mangler var avveiet så fint som det lot seg gjøre, og at det nå ikke kunne gjøres noen forandringer av betydning i de avtalene. Det er også betegnende at disse jordbruksavtalene kom i stand uten at Storbritannia og Danmark, som hadde anmeldt sin interesse i dem, fikk lov å være med på dem. Jeg tror også jeg kan føye til at de britiske jordbruksorganisasjoner har oppfattet saken akkurat på samme måte som hr. Hegna.

Formannen: Jeg har tegnet meg selv. – Jeg må si at dette er en fortolkning som forekommer meg noe merkelig. Det er jo i den institusjonelle oppsettingen i Fellesskapet også en domstol, og det er vel et temmelig alminnelig juridisk prinsipp at grunnlov slår igjennom overfor lov. Det er nå det første. Og det annet, å ville si at utfyllingsbestemmelser av en rammeavtale står i samme legale klasse, om man vil, som bestemmelsene i selve traktaten, tror jeg ikke holder stikk. Det kan man bare se av det forhold at disse reguleringene kan endres av Kommisjonen og av rådet osv. – det er altså intet i veien for at hvis det viser seg at de ikke fungerer tilfredsstillende, kan de endres, men hvis det er en artikkel i traktaten som skal endres, trenges det enstemmighet, og ikke bare det, men også ratifikasjon av de forskjellige medlemsstater. Jeg tror således det må være helt klart at traktaten står i en langt sterkere stilling juridisk enn det som rammeavtalen er utfylt med.

Kjøs: Som jeg nevnte da vi begynte å behandle dette utkastet for jordbruket, er jo disse forordningene om jordbruket avfattet uten at man har hatt forholdene i Norge i tankene, og det er heller ikke myntet på forholdene i Norge. Det er forholdene innen De seks, som nå utgjør Fellesskapet, som disse forordningene er myntet på, og da er det jo så at de passer ikke særlig godt for oss i alle deler. Jeg er fullt klar over det. Men traktaten gir i og for seg spillerom for regionale ordninger – det er det ingen tvil om – og det er det vi skal holde oss til når vi skal forsøke å få regionale ordninger. Regionale ordninger er ikke noe ukjent begrep for dem som steller med disse sakene i Fellesskapet. Mansholt har, så vidt jeg vet, hatt meget med det å gjøre for Hollands vedkommende, og selv om Holland er et meget lite land med forholdsvis ensartede jordbruksforhold, har man også der regionale ordninger.

Det er påpekt i et tidligere avsnitt at vår egen jordbrukspolitikk og de ordninger vi har, tydelig viser hvor nødvendig det er med regionale ordninger i vårt land, og da må det være ganske klart at det er nødvendig med regionale ordninger innenfor et så stort område som det her blir spørsmål om. Jeg tror det er full dekning for å si det som står i dette avsnittet.

Hr. Braadland nevnte at da disse forordningene ble vedtatt, ble det sagt meget bestemt at nå var det ikke anledning til noen endringer, og i det neste øyeblikk nevnte hr. Braadland at Storbritannia og Danmark da sto foran forhandlinger. Det er ganske rimelig at de som skulle forhandle med Storbritannia, fastslo at nå var det ikke anledning til å få gjort noen forandringer. Det var vel rent taktisk betonet, antar jeg, at man understreket det så sterkt før man gikk til de forhandlingene.

Men jeg vil enda en gang si at man må ta i betraktning at Felleskapets organer overhodet ikke hadde forholdene her hos oss i tankene, den gang de laget disse forordningene. De var myntet på De seks som dannet Fellesmarkedet.

Leirfall: Men er det ikkje så at når vi søker om medlemskap, må vi godta dei ordningane som alt er vedtekne? Når vi skal til å forhandle om vilkåra for jordbruket, kan vi vel ikkje ta til å forhandle på grunnlag av Roma-traktaten – vi må forhandle på grunnlag av den felles landbrukspolitikk.

Kjøs: Etter min oppfatning er det en misforståelse. Jeg tror at man skal forhandle på grunnlag av Roma-traktaten – det kan det vel ikke være noen tvil om – og at de ordninger som foreligger for jordbruket, ligger der. Men vi må jo kunne påpeke at da de ble vedtatt, hadde man overhodet ikke forholdene her i vårt land i tankene.

Leirfall: Ja, mot det hr. Kjøs ”trur”, vil eg setje det som uttrykkeleg er uttala, at vi må akseptere dei ordningane som alt er trefne.

Hønsvald: Hvis hr. Leirfalls resonnement er riktig, har vi i grunnen ingen ting å forhandle om der nede, i all fall ikke når det gjelder jordbruket. Men jeg tror i likhet med hr. Kjøs, at det selvsagt må være adgang til å forhandle om særordninger for norsk jordbruk.

Leirfall: Det må vere ei komplett misforståing av det eg sa. Eg meiner at vi kan forhandle om *tillempningar* i den felles landbrukspolitikken, men at det er den vi må ha som *utgangspunkt* for forhandlingane. Det er eit faktum at den er godteken.

Formannen: Men om vi nå får 90 pst. tillempninger i den felles landbrukspolitikk?

Leirfall: Ja, då vil vi jo alle saman vere glade!

Formannen: Er det flere merknader til side 13?

Hegna: Det var en liten ting til. Det står midt på side 13:

”Det synes derfor å være grunn til å anta, dersom det for øvrig er et ønske hos de nåværende Fellesmarkedsland, å få knyttet Norge til et utvidet Fellesmarked – at de norske forbehold på dette området vil bli mottatt med forståelse og kunne formuleres i en spesiell tilknytningsprotokoll.”

Vurderingene har jo vært noe forskjellige når det gjelder spørsmålet om hvor vidt de nåværende fellesmarkedsland hadde noen interesse av å få Norge med eller ikke. Noen har sagt at de har i og for seg ikke noen interesse av det – at det må være *vi* som har interesse av det og ikke de andre. Dette er så vidt jeg forstår første gang, og visstnok eneste gang, i det opplegg som foreligger fra ordførerne, at det uttales som en mulighet at de nåværende fellesmarkedsland har et ønske om at Norge skal bli med – i all fall som en mulighet av så pass stor betydning at det kan anføres som et argument til fordel for det syn at det kan gi grunnlag for forståelse. Jeg vet ikke om det er noen grunn til å kommentere det nå, men jeg ville gjerne feste oppmerksomheten ved det.

Kjøs: Det er vel ikke mulig å formulere dette slik at det dekker akkurat det de som ikke vil slutte seg til denne innstillingen, ville ha skrevet, så jeg kan ikke gjøre noe mer ved dette. De som har en annen oppfatning, får gi uttrykk for det i sin fraksjonsinnstilling.

Hegna: Jeg vil gjerne rette en eventuell misforståelse. Jeg vil ikke absolutt bestride den oppfatning som her er kommet til uttrykk, men jeg vil gjerne bli nærmere kjent med den og få den nærmere utformet. Jeg forstår det slik at det i hvert fall er en mulighet for at fellesmarkedslandene ønsker at Norge skal bli med.

Jakob Pettersen: I innledningen til Roma-traktaten heter det jo at ”de retter en appell til andre folk i Europa som deler deres ideal, om å slutte seg til deres bestrebelser.” Det skulle vel bety at de inviterer andre land til å være med, deriblant også Norge.

Formannen: Er det andre merknader til side 13?

Hegna: Jeg anser det overflødig å knytte noen bemerkninger til det siste avsnittet på side 13, der det heter at forhandlinger ”på grunnlag av medlemskap” vil gi det forhandlingsmessig klareste utgangspunkt, og at dette utgangspunkt synes ”å gi de beste forutsetninger for å oppnå de nødvendige særordninger for det norske jordbruk.” På det punkt er det meget delte oppfatninger. Det kan anføres gode grunner for at forbeholdene her er så mange at det er meget vanskelig å forene dem med medlemskap.

Formannen: Er det flere merknader til side 13?

Borten: Det var dette som står i aller siste setning på side 13:

”Samtidig vil dette i overensstemmelse med Roma-traktatens generelle bestemmelser automatisk gi toll- og avgiftsfri adgang til et utvidet Fellesmarked for skogs- og treforedlingsprodukter.”

Det har jo på sett og vis sammenheng med at skogbruksproduksjonen er en del av landbruket, men det er jo kun jordbruksvarer som omhandles i dette kapitlet. Det er i innledningen presisert at treforedlingsprodukter betraktes som industrivarer.

Kjøs: Men skogen og skogbruket er behandlet under avsnittet ”Samlet vurdering for landbruket.”

Borten: Ja, innad, men i relasjon til Roma-traktaten kommer vel treforedlingsprodukter inn under industriprodukter. Derfor lurer jeg på om denne siste setningen er relevant i forbindelse med jordbrukskapitlet.

Kjøs: Men det er av betydning at vi får en slik ordning at de kommer inn.

Borten: Men jeg forstår det slik at de kommer inn som industrivarer, uavhengig av hva vi oppnår av særordninger for jordbruksvarer. Er ikke det riktig?

Kjøs: Jo.

Borten: Det var det jeg gjerne ville presisere.

Formannen: Men det er intet i veien for at man sier det her. Det kommer an på hvilket synspunkt man anlegger, om man ser det ut fra Roma-traktaten som betrakter treforedlingsprodukter som industrivarer og adskiller skogsprodukter og jordbruksvarer, eller om man ser det ut fra et norsk synspunkt, hvor landbruk og skogbruk henger meget nøye sammen.

Borten: Men her assosieres tankegangen med at hvor vidt treforedlingsprodukter får toll- og avgiftsfri adgang til Fellesmarkedet, er betinget av de ordninger som kan oppnås for jordbruksvarene. Det var det jeg ville sette fingeren på, at det er hengt på der. Det er etter min oppfatning ikke riktig, og det er vel heller ikke taktisk klokt å indikere en sammenheng der, etter min vurdering.

Kjøs: Det som dette i grunnen direkte går på, er at ved medlemskap får man den automatiske virkning at treforedlingsproduktene går inn toll- og avgiftsfritt. Det er det som det her pekes på. Men hvis man har en annen ordning, vet man ikke hvilken skjebne treforedlingsproduktene får, for da kommer man opp i en forhandlingssituasjon hvor det kan være mulig at man vil holde visse industriprodukter utenfor og gi spesielle bestemmelser for dem. Men forhandler man om å gå inn som medlem, er det i hvert fall helt klart hvordan det går.

Formannen: Vi er da ferdige med kapitlet om landbruket, dok. nr. 17, og går over til kapitlet om *"Tillemplinger og særordninger for Norge."* Det er dokument nr. 18. Det er hr. Røiseland som er ordfører.

Røiseland: Då eg skreiv dette opplegget, var det under den føresetnad at det også skulle skrivast eit nokså fyldig kapittel om fiskeria. Når det gjeld jordbruket, låg det alt då eg skeiv dette, føre ei god orientering frå hr. Kjøs. Det er grunnen til at eg har skrive ganske kort om jordbruket og vist til det som hr. Kjøs har skrive. Om fiskeria låg det ikkje føre noko større den gongen eg skreiv dette, og difor har eg skrive noko lenger om fiskeria. Men ein kan jo kome tilbake til det seinare og sjå om ein skal korte noko på det, og få det noko meir i samsvar med lengda på det som eg har skrive om jordbruket. Vi får sjå på det når innstillinga om fiskeria kjem.

Ellers er det klårt at ein kan diskutere korleis desse ymse avsnitta skal kome inn. Eg er ikkje viss på om det er rett å ha dei i den rekkefølga eg har brukt, nemleg "Jordbruket" "Fiskeriene" og "Etableringsretten". Men det er eit spørsmål som ein kan diskutere.

Eg veit ikkje korleis gjennomgåinga her skal gå føre seg. Noko av det må vi lese.

Formannen: Vi kan vel begynne lesningen på side 2, hvis det ikke er noen merknader til side 1.

Røiseland: Det som står i første avsnitt på side 1, har også hr. Finn Moe skrive noko om, så ein burde kanskje setje til noko der om at det har vore nemnt tidlegare.

Hegna: Det er kanskje bare et forretningsordensspørsmål, men nederst på side 1 begynner følgende setning som fortsetter på side 2:

"En må gå ut fra at deretter vil den norske regjering bli innbudt av Ministerrådet til å avgi en erklæring på et møte i Ministerrådet."

Det heter videre:

"Allerede i denne erklæring vil en fra norsk side i generelle vendinger kunne peke på viktige norske problemer som en ønsker å ta opp under forhandlingene med Fellesskapet. I neste omgang må en regne med at en viss tid vil gå med til avklaring av partenes standpunkter, før de egentlige forhandlinger kommer i gang."

Mine bemerkninger knytter seg til det som kunne sies om denne erklæring. Jeg har ikke noe imot at dette tas opp senere, men jeg kan også godt ta det opp nå. Det overlater jeg til formannen å avgjøre.

Formannen: Hvis det gjelder erklæringen i sin alminnelighet, er det kanskje best å ta det opp nå, men hvis det gjelder erklæringens innhold, vil jo det komme under de forskjellige kapitler.

Hegna: Jeg skulle tro at det som jeg har å bemerke gjelder erklæringens generelle karakter.

Formannen: Da er det vel best å ta det nå.

Hegna: Man har erfaring fra en slik situasjon tidligere gjennom de erklæringer som ble avgitt av den britiske hovedforhandler Heath og den danske utenriksminister Jens Otto Krag. For oss ville det vel da være naturlig å sammenligne utgangspunktene og se på den erklæringen som ble avgitt av Jens Otto Krag. Jeg tenker her da på den prinsipielle side, og den innledningen som finnes i det som heter "Oversikter og utredninger vedrørende de europeiske markedsproblemer. Tillegg II til St.meld. nr. 15, 1961–62", side 33, annen spalte, og side 34, første spalte.

Det har jo vært atskillig diskusjon i pressen og på annen måte om den prinsipielle rekkevidde av en søknad om medlemskap, og jeg tror ikke at noen som har deltatt i diskusjonsmøter om Fellesskapet, har opplevd at ikke den siden av saken har kommet fram. Frihandelsutvalget har en uttalelse om dette som sier at man bør søke medlemskap fordi det gir det beste utgangspunkt – jeg siterer etter hukommelsen – for klarleggelse av betingelsene, og man sier der: uten at man derved tar standpunkt til om man skal velge assosiering eller medlemskap. Men på det punkt er jeg med hensyn til Krag's erklæring f.eks., kommet til det resultat at den går langt ut over en slik ren formalbehandling. Den gir en prinsipiell tilslutning til Roma-traktatens bestemmelser om den politiske målsetting. Jeg kunne lest det opp her, men jeg antar at de fleste her kjenner det.

Det er klart at det opphever ikke den rent forfatningsmessige prosedyregang i forbindelse med avslutning av internasjonale avtaler. Det opphever ikke det forhold at det skal forhandles, at et avtaleutkast skal paraferes, at det skal gå til nasjonalforsamlingen for at den skal gi sitt samtykke til ratifikasjon og at det før ratifikasjonen ikke er noen gyldig avtale. Det er selvsagt – det er en opplagt sak. Men det spørsmål som jeg vil reise her, er dette: Vil ikke en erklæring som den som Krag avga, være av en prinsipiell karakter som i en viss utstrekning skaper realiteter av binding fra det land på hvis vegne han talte i forhold til Fellesmarkedet, og realiteter av stor betydning for de videre forhandlinger om de særlige problemer som vil reise seg?

Det er det spørsmålet som jeg vil reise, og i den forbindelse – det kommer man kanskje tilbake til i annen sammenheng – om det er meningen at eventuelt den norske utenriksminister eller en annen som forhandler på Norges vegne, da skal møte med en tilsvarende prinsipiell erklæring som den som Krag avga, i hovedsak av samme innhold? Selvfølgelig kan det være at når man kommer til de rent konkrete forhandlingsgjenstander, blir det forskjell, det sier seg selv, men at det på det rent prinsipielle plan i hovedsak blir den samme, uten noen reservasjon i forhold til det prinsipielle standpunkt som Krag ga uttrykk for.

Jeg vil med en gang forsøke å avparere den innvending som kan komme til å fremsettes, at selvsagt skal ikke Lange holde den samme talen som Krag. Man vil

sikkert forstå at det ikke er det som jeg vil ha klarlagt, men om det i det opplegget som her foreligger fra Regjeringen – og særlig da det som foreligger i St.meld. nr. 67, som er grunndokumentet vi har å behandle her – ligger at det skal avgis en tilsvarende erklæring av like stor prinsipiell rekkevidde. Jeg tenker ikke her på forskjellen i oppfatning ellers, men jeg stiller spørsmålet bare for å få det klarlagt.

Det var et enkelt spørsmål til, men det er kanskje like godt at man kommer tilbake til det siden i mer spesiell sammenheng. Det er det spørsmålet som knytter seg til forholdet til Kull- og Ståunionen og til EURATOM. EURATOM har jeg ikke noen særlig rede på og det skal jeg ikke komme inn på. Jeg vet ikke om det er noen problemer i forholdet til EURATOM i det hele tatt. Men jeg syns nok at det ville være av interesse å få klarlagt problemene omkring Norges tilslutning til Kull- og Ståunionen. Men det er kanskje rimelig at vi kommer tilbake til det senere, når vi kommer mer inn på de enkelte ting i forbindelse med erklæringen.

Formannen: Til det siste vil jeg si at det kommer en side om Kull- og Ståunionen og EURATOM i innstillingen.

Ellers vil jeg, før jeg gir ordet til ordføreren, si at denne erklæringen som skal avgis, har jo Regjeringen sagt at den vil forelegge for den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, og det er full adgang for dem som måtte ønske det, til å innbringe denne erklæringen for Stortinget, slik at erklæringen gir uttrykk for det som et flertall i Stortinget ønsker å si.

Røiseland: Det er klart at hr. Hegna her reiser viktige og alvorlege spørsmål, men eg har forstått det slik at desse spørsmåla er omhandla i det dokumentet som hr. Finn Moe og hr. Erling Petersen har stelt med, når det gjeld det politiske opplegget og Bonn-erklæringa. Det er sagt ganske mykje om det der. Vi har seinare fått dokument nr.16, der det politiske samarbeidet er drøfta ganske inngåande, og denne komiteen har sagt si meining om det. Men det hadde sikkert vore rett, som hr. Hegna var inne på, her i denne tilrådinga som eg har skrive, å vise til noko av det. Det trur eg er rett. Eg trur det burde vere eit par liner der ein viser til at vi har drøfta desse spørsmåla der og der i dokumenta. Ordlegginga kan vi finne fram til seinare.

Hegna: Vi streifet bort i de spørsmålene da vi behandlet det øvrige stoffet, men jeg vil si at jeg savner klarhet over de spørsmål som her reiser seg. Formannen sier at denne erklæringen senere vil bli diskutert med komiteen, men jeg syns jo at det er på det tidspunkt da Stortinget skal ta standpunkt til om det skal søke medlemskap eller ikke, at det er av betydning å vite rekkevidden av denne søknaden, for så vidt som en får vite den fulle betydning gjennom en sådan erklæring. Det er all right at man senere diskuterer den, men jeg syns nok at skal man ha den rette forståelse av hva det ligger i en søknad om medlemskap, er det av betydning å ha klart karakteren av den erklæringen.

Når jeg har reist det konkrete spørsmål om det i tilfelle vil bli tale om en erklæring av lignende art som den som kom fra Krag, og ikke har fått noe svar på det, vel, så får jeg slå meg til ro med at noe svar på det kan ikke gis. Men jeg syns

det er et viktig spørsmål når Stortinget skal ta standpunkt til om det skal søkes medlemskap eller om det skal velges andre veier i den situasjon vi har nå i sammenheng med markedsdannelser.

Bondevik: Dette spørsmålet som hr. Hegna no reiste er vel eit spørsmål som ein ikkje kjem utanom, i all fall i den debatt som me får om Fellesmarknaden no i fyrste omgang. Og personleg ser eg det slik at det er for seint å få vita kva Regjeringa vil seia i si fråsegn, på eit seinare tidspunkt. Ein står sjølvstøtt fritt, men for den utvida utanrikskomite å koma inn på d e t tidspunkt, synest eg er for seint. Eg er klår over at eg kjem til å vera i eit mindretal her, og difor har det for meg i og for seg ikkje noko å seia kva fleirtalet seier, men for mitt vedkomande vil det vera heilt umogleg ikkje å seia noko om dette sentrale punkt. Eg sit her med det som Krag har sagt. Det er då så vidtgående, så kategorisk, at Stortinget bør vel ha ei peiling på om det er tanken frå vår side å *nærma seg* det som han seier. Eg skal sitera nokre setningar.

Han seier mellom anna at danskane ”aksepterer helhjertet og uten reservasjoner Fellesskapets mål og hensikter.”

Han seier vidare:

”Vi er likeledes beredt til fullt og aktivt å delta i et nærmere politisk samarbeid på like vilkår med de øvrige medlemsland, med det formål ytterligere å fremme europeisk enhet som forutsatt i Bonn-erklæringen av 18. juli d.å.”

Og han seier vidare lenger nede:

”Vi godtar også Traktaten i dens nåværende form, og vi har ikke til hensikt å foreslå noen endring i den.”

Og så vidare, og så vidare. Det er klart at dette er sentrale ting som me i alle tilfelle ikkje kjem utanom i debatten, så vidt eg skjønner. Og det vil vera vanskeleg å koma utanom det også i tilrådinga, så eg for mitt vedkomande kjem til å koma sterkt inn på dette, så vidt eg har oversikt over det i dag.

Formannen: Jeg må få lov til å si at jeg forstår ikke hvorfor akkurat Krag's erklæring skal legges til grunn. Jeg sitter her og ser på den britiske, den er jo helt moderat og forsiktig.

Røiseland: Det er heilt riktig at denne erklæringa er eit overmåte viktige dokument, og det kan jo ikkje vere nokon grunn til å gje Regjeringa blankofullmakt til å forme den slik som dei sjølv vil. Det er, så vidt eg forstår, to ting som kan bli aktuelle her. Det første er det næringspolitiske. Det kjem vi inn på no. Det andre er det reint politiske. Og det er kanskje dette reint politiske samarbeidet som er det vanskelegaste – det trur eg nok det er – og der har vi minst oversyn. Men det har eg verkeleg trudd at vi hadde omtalt i det dokumentet som vi har vore inne på før, og eg vil sitere kva vi der var komne fram til. Det står i dokument nr. 16:

”... *komiteen* kan ikke se at det skulle være noe til hinder for at også den norske regjering prinsipielt gir uttrykk for sin vilje til å delta i et politisk

samarbeid innenfor den ramme som Grunnloven setter, på like vilkår med de øvrige medlemsland med sikte på å fremme europeisk samling, slik det er kommet til uttrykk i erklæringen.”

Det har vi altså vore inne på før, så det trudde eg faktisk at vi var nokolunde ferdig med. Eg vil vedgå med ein gong at det var ein tabbe av meg at det ikkje blei vist til det i dette som eg har skrivne her. Eg er einig i at vi bør vise til det. Men å seie noko vidare utover det som er sagt på alle desse sidene, 14–16 osv. i dokument nr. 12, kan eg ikkje sjå er nødvendig. Det står jo ein heil del på slutten der også. Heile dokument nr. 16 omhandlar jo faktisk dette politiske samarbeidet og denne erklæringa, det vedkjem erklæringa i høgste grad – det er nettopp erklæringa det tar sikte på.

Hønsvald: Regjeringens erklæring i møte med Ministerrådet må selvsagt være i samsvar med det som sies i vår innstilling her, og med det som blir resultatet av behandlingen i Stortinget. Man kan ikke godt mistenke Regjeringen for at den vil si noe annet enn det som den egentlig har fullmakt til å si. Så vidt jeg hørte, sa handelsministeren i et tidligere møte her at Regjeringen gjerne ville vente med å utforme denne erklæringen inntil vi fikk litt mer peiling på forhandlingene med England og Danmark; Regjeringen kunne ikke legge fram noen erklæring på det nåværende tidspunkt, den ville i all fall helst slippe å gjøre det. Og når det er helt på det rene – det ga jo også statsråd Gundersen uttrykk for – at erklæringen ville bli forelagt denne komite før den ble overrakt Ministerrådet, synes jeg nok vi skulle være på den sikre siden, for Regjeringen vil selvsagt ikke legge fram noen erklæring som ikke på forhånd er godkjent i denne komite.

Langlo: Eg vil berre minne om det som vi hadde føre i samband med dokument nr. 16. Det kan hende at det er visse formuleringar der som vi må sjå litt nærare på. Eg er glad for at hr. Hegna har reist det spørsmålet, for det gjeld noko særskilt viktig, og det er godt å få det oppklåra. Og så vidt eg forsto ordskiftet her om dagen, var alle rundt dette bordet einige om at ei blankofullmakt for Regjeringa til å godkjenne Bonn-erklæringa og den tolkinga som er gitt, kan vi ikkje gå med på. Det er i alle fall mitt syn. I ordskiftet om dette kom vi i all fall førebels fram til at samarbeidet måtte vere innanfor dei grenser som Grunnlova eller vår konstitusjon set. Og til slutt i dette same dokument står det også:

”Men det er etter *komiteens* mening helt på det rene at f.eks. et politisk samarbeid med overnasjonale organer i form av en europeisk forbundsstat, ville være uforenlig med Grunnloven”.

Det er klare ord som vi sjølvsagt ikkje må vike tilbake på. Derfor vil det etter mitt syn ikkje vere mogleg for ein norsk regjeringsrepresentant å gi ei slik erklæring om Bonn-erklæringa som utanriksminister Krag har gitt.

Borten: Jeg syns vi her står ved kanskje det viktigste punktet i hele forhandlingsopplegget, og jeg syns det er helt relevant at problemet er reist. Hvis jeg har forstått det riktig, er det en avvikelse i behandlingsmåten her i landet i

sammenligning med de andre som har søkt medlemskap. I de andre land har regjeringene mer eller mindre formet et standpunkt på egen hånd og fått en slags fullmakt ved å forelegge det raskt for parlamentet. Her hos oss går vi en annen vei: Regjeringen har ønsket parlamentets vurdering nokså detaljert, ved at den har tilstillet parlamentet langt mer omfattende redegjørelser enn f.eks. regjeringene i Danmark og England har gjort, så vidt jeg kan bedømme det. Og da følger det etter min mening også at de enkelte spørsmål må vurderes langt mer inngående i parlamentet når det gir sin uttalelse.

Når det gjelder akkurat de politiske aspektene, synes jeg det er – for å si det rett ut – dumt å leke blindbukk med seg selv på det område, og forsøke å gjøre Roma-eksperimentet – for å si det på den måten – helt til et næringsøkonomisk eksperiment. Hele tanken er basert i politiske aspekter, det er vi vel enige om, og det synes jeg også vi skal ta konsekvensen av og diskutere så langt vi finner det formålstjenlig. Derfor synes jeg også det bør vies noe mer oppmerksomhet i det resymé som jeg forstår at det kapittel hr. Røiseland er ordfører for, er tenkt som. Det er et resymé for forhandlingsopplegget vi her skal lage, er det ikke?

Formannen: Nei.

Borten: Vel, jeg beklager, da har jeg tatt feil. Men i alle fall synes jeg det er viktig at vi får berørt den siden av saken.

Med det samme jeg har ordet, vil jeg gjerne peke på det som står øverst på side 2 og som vi akkurat var kommet til:

”Komiteen vil understreke at en her står framfor de viktigste økonomiske forhandlinger som vel noen gang er ført for vårt land. De kan bli av vital betydning for norsk økonomi og norsk næringsliv i lang tid framover.”

Det er jo riktig det som står der, men det er bare det at etter min mening er det bare en del av det faktiske forhold. Det er som påpekt også andre aspekter ved de forhandlinger som skal føres, og det mener jeg bør tas med. De vil bli av avgjørende betydning på en rekke områder som ikke rubriseres til spesifikt økonomi og næringsliv, og jeg synes det gjerne burde gå fram av innstillingen.

Formannen: Får jeg lov å si, når hr. Borten nettopp brukte ordet ”innstillingen”, at hvis han vil se etter, er man jo i andre kapitler i innstillingen i høy grad kommet inn på den politiske side av saken. Og det er selvsagt ikke bare kapitlet om særordninger som er opplegget til forhandlingsgrunnlaget, men det er innstillingen som helhet, de betraktninger som der gjøres gjeldende.

Borten: Når jeg – og da feilaktig, så vidt jeg forstår – har glidd inn på den tanke at dette var et slags resymé, er det fordi de samme kapitler går igjen i undertitler her. Her kommer først jordbruket, så fiskeriene, så etableringsretten osv., ting som også er omhandlet i tidligere dokumenter som vi har gått igjennom. Det er derfor jeg har fått den oppfatningen at dette var en slags summering.

Formannen: Da vil jeg henlede hr. Bortens oppmerksomhet på selve hovedtittelen, som er: "Tillemplinger og særordninger for Norge." Det er det dette kapitlet behandler.

Bondevik: Eg har sete med litt av den same tanken som hr. Borten. Dersom det er slik å forstå, som eg no skjønner det etter det formannen har sagt, meiner eg at hovudtittelen ikkje kan vera "Forhandlingar", som her står som det viktigaste. Me må vel då finna ein annan tittel på dette kapitlet, for elles er det svært misvisande, etter mitt skjønn.

Formannen: Vel, vi skal se på spørsmålet om tittelen – Kan vi så gå videre?

Røiseland: Før eg begynner å lese, må eg få kometilbake til det hr. Borten sa om uttrykket "økonomiske forhandlingar." Eg meiner vi kan ikkje seie at dei forhandlingar som vi no står framfor, er dei viktigaste forhandlingar i det heile som er ført for vårt land. Når det gjeld den politiske side, meiner eg at forhandlingane i 1905 var viktigare enn dei som vi får no. Derimot meiner eg at det var dei viktigaste økonomiske forhandlingar som vi i det heile tatt har ført. Men eg er klår over det som hr. Borten seier, at dei også har eit aspekt ved sida av det økonomiske. Det kan godt vere at ein kunne skrive:

"Komiteen vil understreke at en her står overfor de viktigste forhandlingar som vel noen gang er ført for vårt land, i all fall på det økonomiske område. De kan bli av vital betydning for norsk næringsliv og norsk samfunnsliv i lang tid framover."

Ein kan godt sette det, dersom det er noko betre.

Eg les då det som står vidare:

"Det er derfor nødvendig at forhandlingene blir forberedt så grundig som råd er, og at de blir drevet med den sakkunnskap og den allsidighet som i det hele kan mobiliseres.

Komiteen har merket seg at Regjeringen iflg. St.meld. nr. 67 på hvert trinn i utviklingen av denne sak vil rådføre seg med Stortinget eller dets organer, og med representanter for arbeids- og næringslivet.

Komiteen mener at de uttalelser som LO og de forskjellige næringsorganisasjoner allerede har sendt Regjeringen gir god rettleiding om de spørsmål som må tas opp. Men bildet kan komme til å skifte noe fra tid til tid under forhandlingene, og da er det nødvendig å ha kontakt med organisasjonene for å kunne vurdere hvordan eventuelle ordninger og løsninger vil kunne virke i praksis.

Komiteen finner det ikke hensiktsmessig i denne innstilling å komme inn på alle spørsmål som bør tas opp under forhandlingene eller å gå nærmere inn på detaljene. Komiteen vil her holde seg til en mer summarisk drøfting, og ser dette som en konsekvens av selve forhandlingsteknikken. Under

forhandlingene kan det også melde seg uforutsette vansker, men på den annen side by seg fram nye sjanser og åpnes nye veier.

I samsvar med det som alt er nevnt, er det for øvrig forutsetningen at aktuelle spørsmål i forhandlingsopplegget skal drøftes mellom Regjeringen og Stortinget eller dets organer på senere tidspunkt.

Komiteen finner det likevel nødvendig i denne innstilling å trekke opp visse retningslinjer for forhandlingene på de områder der det er mest nødvendig å få tillempninger eller særordninger for Norge.”
Det er klart at alt dette kan diskuteres.

Hegna: Jeg har festet meg ved den setningen som lyder:

”*Komiteen* finner det ikke hensiktsmessig i denne innstilling å komme inn på alle spørsmål som bør tas opp under forhandlingene eller å gå nærmere inn på detaljene.”

Ja, det er selvfølgelig holdbart, og man kunne, hvis man fortolker den strengt etter ordlyden, si at dermed sier man ikke mer. Men alle er vel klar over at med de problemer som reiser seg omkring dette, er det nødvendig å si noe mer både på det ene og det andre punkt, og jeg noterer med en viss tilfredshet at det gjør da også ordføreren i opplegget her.

Røiseland: Eg kan ikke skjønne at det er noka motsetning mellom det som er sagt der, og det som seinare er sagt: ”*Komiteen* finner det likevel nødvendig i denne innstilling å trekke opp visse retningslinjer.” Det er bare detaljene som ein ikkje vil gå inn på. Så det er vel i grunnen ikkje noka motsetning.

Hegna: Nei, ikke motsetning, men en fortolkning – som jeg er tilfreds med.

Røiseland: Eg vil gjerne få klarlagt om vi er einige om at det i det øvste avsnittet kan stå:

”*Komiteen* vil understreke at en her står framfor de viktigste forhandlinger som vel noen gang er ført for vårt land, i all fall på det økonomiske område. De kan bli av vital betydning for norsk næringsliv og samfunnsliv i lang tid framover.”

Borten: Er det nødvendig å si ”næringsliv og samfunnsliv”? Næringslivet er jo en del av det norske samfunnsliv.

Røiseland: Dersom det ikkje står der, meiner eg det vil få slagside, for etter mi meining i all fall er det klart at det er næringslivet og økonomien som her kjem mest inn i biletet. Visse kompromiss må ein jo ta, skal ein kome igjennom verda!

Så er det *jordbruket*. Der minner eg med ein gong om det eg har sagt før, at dette er skrive svært kort avdi det er handsama så grundig av hr. Kjøs. Men om jordbruket skal kome her no som første etappe, kan ein sjølv sagt diskutere. Eg les:

”*Jordbruket*.”

Spørsmålet om særordninger for norsk jordbruk blir et av de viktigste emner under de eventuelle forhandlinger med Fellesskapet.”

Skal det stå ”eventuelle”, eller skal det bare stå ”forhandlinger”? Eg har brukt ordet ”eventuelle” konsekvent, men har vore noko i tvil om det. Dersom det ikkje skal stå ”eventuelle”, må det rettast opp konsekvent gjennom det heile.

Formannen: Det kan godt stå ”eventuelle”, men det kan vel også godt stå bare ”forhandlinger”, for også om en eventuell assosieringsordning må man jo ha forhandlinger.

Røiseland: Eg les vidare:

”Komiteen viser ellers til det som allerede er uttalt i denne innstilling under det foregående kapittel om landbruket, side ...

Skulle det norske jordbruk bli stilt på like linje med jordbruket i de kontinentale land, vil det sikkert bety en kraftig nedgang i inntektsnivået for jordbruket i vårt land. Dette henger sammen med næringens struktur hos oss, og med de geografiske og klimatiske forhold.

Komiteen mener derfor det er nødvendig at en for det første oppnår tilfredsstillende ordninger som verner norske jordbruksinteresser i overgangstiden. Men enda viktigere er det å få varige særordninger som trykker inntektsnivået i vårt jordbruk, og gir vilkår for å få det opp i høyde med nivået i andre næringer. Det må også tas spesielt omsyn til fjell- og fjordbygder, og til de distrikter som har det særlig vanskelig. Alt dette skulle ellers være i samsvar med målsettingen for jordbrukspolitikken etter Roma-traktaten.

En bør fra norsk side ta sikte på at jordbrukets salgsorganisasjoner kan opprettholdes og at Statens Kornforretning, som en del av den felles markedsorganisasjon, fortsatt kan sikre avsetningen av norsk korn og fylle den beredskapsmessige oppgave den har etter kornloven.”

Hegna: Jeg vet ikke om det virker som om jeg skulle være en kranglefant med mine mange spørsmål. Men når det gjelder dette spørsmålet om særordninger, vil jeg si at jeg synes at hr. Røiseland her har funnet en ganske god formulering når det står:

”Komiteen mener derfor det er nødvendig at en for det første oppnår tilfredsstillende ordninger som verner norske jordbruksinteresser i overgangstiden. Men enda viktigere er det å få varige særordninger som trykker inntektsnivået i vårt jordbruk, og gir vilkår for å få det opp i høyde med nivået i andre næringer”.

Det må da være det som man tar sikte på etter overgangstiden – at det er det som stilles som et krav i forbindelse med forhandlingene. Det synes jeg må være en meget bra formulering.

Kjøs: Når man ser det som er skrevet her om jordbruket, i sammenheng med det uttrykk ”varige ordninger” som brukes i det *jeg* har lagt frem om jordbruket, skulle det jo ikke være tvil om betydningen av uttrykket ”varige”, så da skulle det ikke trenge noe mer i den spesielle jordbruksinnstillingen.

Hegna: Helt enig.

Leirfall: Det uttrykket ”ta sikte på” synest eg nok er svært ubestemt. Det må vel vere eit *krav* at jordbrukets salsorganisasjonar skal kunne oppretthaldast. ”Ta sikte på” er jo eit av dei svakaste uttrykka som kan brukast i forbindelse med forhandlingar.

Røiseland: Det er jo eit spørsmål om forhandlingsteknikken, kva ein skal krevje og kva ein skal ta sikte på. Det bildet kjem vel til å skifte under marsjen, og det kan gjerne vere at krav som vi kunne tenkje oss, kan vi oppgje fordi vi får kompensasjon på andre måtar – det kan tenkjast. Derfor har eg i grunnen vore redd for å låse det fast til uttrykket ”Krav”. No må eg jo tilstå at eg i grunnen ikkje ser noka løysing som kan erstatte jordbrukets salsorganisasjonar. Men om det kan kome noko, kan vi vel ikkje vere aldeles sikre på, og då å låse seg fast og utestengje ein sjanse til å få ei anna ordning som kan vere bortimot like god, det vil eg nødig. Det kan godt vere at vi skal sette det noko sterkare enn ”ta sikte på”, men å sette absolutt krav synest eg ikkje er riktig, for då låser ein seg for mykje fast til det som eksisterer, utan å vere open for at ein kan oppnå ei fullgod ordning på annan måte.

Leirfall: Eg kan altså då konstatere at hr. Røiseland meiner at kravet om å få oppretthalde våre nasjonale markedsorganisasjonar er av dei krav som kan tenkjast oppgitt dersom vi kan få tilfredsstillande ordningar på andre område – altså at det er ein slags byttevare. Det må jo forståast slik. Elles meiner eg at oppretthalding av det norske jordbruk heng så uløyeleg saman med kravet om at vi kan ha nasjonale salsorganisasjonar, at der bør det brukast eit sterkare uttrykk enn ”ta sikte på” – særleg etter den fortolkning hr. Røiseland no har gitt.

Røiseland: Ja, ein kan jo diskutere om dei skal vere i den forma som dei no er, eller om dei skal gå inn som underavdelingar av den store felles jordbruksorganisasjon. Og nokre vil sjølvstendige prinsipalt – det vil vi vel alle saman – halde på at dei skulle eksistere i den form som dei har i dag, og vere heilt sjølvstendige, men vi må vel rekne med at det mest sannsynlege er at dei vil bli underorganisasjonar under den felles europeiske salsorganisasjon. Det må ein jo rekne med som det mest realistiske, og eg meiner at det kan også vere ei brukbar ordning.

Borten: Det er etter min oppfatning et ganske vesentlig poeng og område som her omhandles. En av *mine* betenkeligheter, i hvert fall, med Europa-markedet er nettopp at det der kanskje blir mindre plass for de tradisjonelle samvirkeformer

som produsentene har funnet fram til i Norden. I Amerika – om vi sammenligner – har de heller ikke kunnet bygge det ut på samme måte. Og jeg tror nettopp at en av de utveiene hvorpå vi kan møte kravet eller ønsket om å få større enheter, er at en finner fram til nye samvirkeformer. Jeg vil anse det veldig betenkelig hvis vi skal drives inn i en markedsøkonomi som utelukker slike tiltak. Derfor mener jeg at det bør være grunn til kanskje å aksentuere det avsnittet noe i ordførerens opplegg. Jeg kan ikke tenke meg at noen her er uenig i at det må være et siktepunkt for våre forhandlere nettopp å få vilkår som gjør det mulig at vi kan få bygge ut den slags samvirke videre. Og jeg er ikke sikker på at det da er nok bare å si ”salgsorganisasjoner”. Det er litt for snevert, kanskje, for det er jo en rekke former der som allerede eksisterer og som ikke er direkte salgsorganisasjoner, og det kan komme nye til.

Hønsvald: Jeg har for min del ingenting imot at man sier det noe sterkere enn ”ta sikte på”, selv om man vel ikke behøver å gå så langt som til å si at man må kreve, eller sette som betingelse – så langt synes jeg ikke det er nødvendig at man går. For en tid siden var statssekretæren hos Mansholt – Moser – her i Oslo, og han ble spurt nettopp om dette spørsmålet. Han steller nemlig også med disse tingene, med jordbruk og fiskerier. Og han regnet dette ikke for å være noe problem. Han ga bl.a. den opplysning at det hollandske hagebruk og gartneribruk ingen vanskelighet hadde med å opprettholde sin kooperative salgsorganisasjon. Han regnet det som et eksempel på at vi sannsynligvis ikke ville støte på noen vanskeligheter her når det gjelder jordbrukets kooperative salgsorganisasjoner. Så jeg tror ikke at dette er en så vanskelig ting, og jeg synes at vi gjerne kan bruke et noe sterkere uttrykk enn ”ta sikte på”, for det er riktig som hr. Leirfall sa, at det for så vidt er et nokså svakt uttrykk. I farten er jeg ikke i stand til å finne noe som bedre dekker det, men noe sterkere kan det godt være.

Formannen: Jeg vil bare antyde at man kanskje kunne si: ”legge stor vekt på”.

Røiseland: Kan vi ikke skrive ”fastholde”: ”En bør fra norsk side fastholde at jordbrukets salgsorganisasjoner kan opprettholdes og at Statens Kornforretning” osv.?

Leirfall frafalt ordet.

Rakel Seweriin: Slik som man kan lese artikkel 43, punkt 3, er det ikke her noe absolutt krav om at de nasjonale markedsorganisasjoner skal oppløses. Det står tvert imot at den felles organisasjon ”kan” tre i stedet for de nasjonale markedsorganisasjoner. Og under de to første etapper skal det gjennomføres ved enstemmighet i Rådet. Jeg er derfor enig i at man kan bruke den formuleringen som man nå kom fram til.

Borten: Det er kanskje unødvendig, men det var en replikk til fru Seweriin: Når det gjelder et så viktig produkt som melk, er det forutsatt i jordbruksforliket at en regional markedsorganisasjon skal avløse de nasjonale. Det er ett område, men et viktig område.

Rakel Seweriin: Men dette gjelder da innenfor De seks som er gått inn for den jordbruksordningen som kom i stand nå i januar 1962, og den behandlet jo ikke forholdene i Norge.

Borten: Jeg har ingen illusjoner om at vi klarer å bygge om den jordbruksavtalen så totalt. Det er min vurdering.

Leirfall: Vi må jo godkjenne den jordbruksavtalen som er fatta. Vi kan naturligvis søke om å få tillemplinger, men det er jo den vi må bygge på. Og når det gjeld det som fru Seweriin her anførte frå artikkel 43, at det står ”kan”, så er det jo på ingen måte slik at det har noka innskrenkende betydning. Tvert imot, det kan gi *anledning* til å erstatte dei nasjonale organisasjonar.

Kjøs: Dette spørsmålet er behandlet også i det spesielle kapittel om jordbruket. Det står øverst på side 13 – det står noe på foregående sider også, men det er det som står på side 13 som direkte henspiller på dette:

”Fellesmarkedets reguleringsystem forutsetter så vidt man kan forstå delvis en oppbygning, delvis en samordning av nasjonale organer til å ta seg av disse oppgaver. Man vil peke på at et slikt reguleringsystem på forhånd er etablert i Norge, og det må forutsettes at de eksisterende reguleringsorganer kan fortsette sitt arbeide på disse felter.”

Dette er sagt med direkte grunnlag i det som står i traktaten, og spesielt i artikkel 43.

Formannen: Kan vi da være enige om at det skal stå: ”En bør fra norsk side fastholde”? Så kan vi vel gå videre.

Langhelle: Det har vært antydning av hr. Borten at ”salgsorganisasjoner” i grunnen er for snevert, og jeg vil da foreslå ”samvirkeorganisasjoner”.

Formannen: Kan man si ”salgs- og samvirkeorganisasjoner”?

Borten: Jeg er enig med hr. Langhelle.

Leirfall: ”... og øvrige samvirkeorganisasjoner”.

Røiseland: Altså ”salgs- og øvrige samvirkeorganisasjoner”? Men dei andre kan det jo ikkje vere spørsmål om, det er då bare salet som kjem inn. Det må vere

klårt at når det gjeld anna samvirke, kan det ikkje bli vanskar. Ein kan jo drive samvirke med skurtreskarar så mykje ein vil!

Leirfall: Eg vil berre gjere hr. Røiseland merksam på at vi har noko som heiter felles korn- og kraftfôrpolitikk. Felleskjøpa våre driv ein stor import av kraftfôr, og det er jo ingen salsorganisasjon.

Formannen: Så var det fiskeriene.

Røiseland (leste):

”Fiskeriene.

Den ramme som Roma-traktaten trekker opp for landbruket omfatter også så vel fisket som fisketilvirkning og handel med fisk.

En likestilling mellom statsborgere fra Fellesskapslandene og norske statsborgere, slik Roma-traktaten oppstiller som et hovedprinsipp, vil kunne skape vanskeligheter for norske fiskerier, der en tradisjonelt har beskyttet landets egne borgere mot utlendingenes virksomhet innenfor denne næring. En lang rekke bestemmelser i norske lover har til formål å hindre eller sette grenser for utlendingers adgang til å utøve næringsvirksomhet innenfor fiskerigrensen. Likeledes har vi lovgivning som hindrer at fiskevarer av utenlandsk opprinnelse blir gjenstand for annen behandling enn norske. I St.meld. nr. 15 for 1961–62, Vedlegg 1, nevner Frihandelsutvalget 6 eksempler på slike omfattende lover på dette område, bl.a. trålerloven av 1951 med dens konsesjonsbestemmelser, loven av 1917 om register over merkepliktige norske fartøyer, råfiskloven av 1951 og fiskeeksportloven av 1955. Særlig viktig i disse lovene er bestemmelsene om forbud mot utøvelse av fiske, mot omlasting, pakking og tilvirkning innenfor fiskerigrensene og mot landing av bunntålfanget fisk.

Hvilke følger det ville kunne få for norsk fiskeripolitikk om man skulle godta Roma-traktatens bestemmelser om likebehandling av utlendinger med norske statsborgere, er det vanskelig å vurdere nøyaktig på dette tidspunkt. Dette skyldes først og fremst at Fellesskapet ennå ikke har utformet nærmere retningslinjer for den felles fiskeripolitikk som det er forutsetningen at en skal nå frem til.

Hovedinteressen for fiskeriene fra et norsk synspunkt knytter seg foreløpig til gjennomføringen av bestemmelsene om etableringsretten. De øvrige problemene som er forbundet med selve markedspolitikken kan en antagelig først vente å få klarhet over under den videre utvikling, idet Fellesskapet selv ikke har tatt fatt på løsningen av dette problem ennå.

Komiteen vil imidlertid om denne side av saken understreke at det må være i norsk interesse at det kommer i stand liberale markedsordninger i overgangstiden og at det fellesmarked en når fram til etter 1970 virkelig vil bli slik at norsk fiskeeksport kan dra full nytte av det.

På grunn av de store økonomiske og sosialpolitiske interesser som knytter seg til fiskerinæringen i Norge er det av avgjørende betydning at det tidligst mulig kan bringes klarhet over de varige ordninger Norge kan regne med å få på etableringsrettens område. Særlig viktig vil det være å sikre en tilfredsstillende ordning når det gjelder fisket innenfor fiskerigrensene, landing av utenlandskfanget fisk tatt med bunnsløpnet samt bestemmelsene om utlendingers adgang til å foreta omlastning av fisk innenfor fiskerigrensen.

Etter *komiteens* mening vil det være riktig å se problemene for fiskerisektoren under ett, ut fra det syn at målet må være å nå fram til ordninger som totalt sett er tilfredsstillende for fiskerinæringen i Norge. *Komiteen* mener at det under drøftingene med Fellesskapet vil være naturlig å legge spesiell vekt på Roma-traktatens sosialpolitiske målsetting, foruten de spesielle forhold langs den norske kyst og i Nord-Norge. En svekkelse av fiskerinæringen kan få katastrofale følger for hele landsdeler på grunn av den spesielle struktur i næringslivet.

I St.meld. nr. 67 for 1961–62 sier Utenriksdepartementet at det vil være av den største betydning ”å unngå at en tilslutning til Roma-traktaten får vidtgående konsekvenser av økonomisk og fiskeripolitisk karakter mens prinsippene for den fremtidige markedsordning ennå ikke er fastlagt.” *Komiteen* er enig i dette syn, som tilsier at det fra norsk side på et tidlig tidspunkt under den innledende oppklaringsperiode, blir skaffet klarhet over de særordninger en kan oppnå ved en norsk tilknytning til Fellesskapet.”

Hegna: Til forretningsordenen: I hvilket forhold står denne teksten til et skrift vi tidligere har fått i komiteen som heter ”Utkast – Fiskerispørsmål”? Er det gått ut, eller er dette siste en supplerer til det?

Formannen: Det ligger langt tilbake. Det var da vi gjennomarbeidet Frihandelsutvalgets innstilling før jul, og arbeidsutvalget er blitt enig om å legge alle de ting til side, fordi de ikke var grundig nok gjennomarbeidet. Så de er ikke noen del i denne innstilling.

Hegna: Altså, da blir forholdet at fisket behandles i dette avsnitt og ellers ikke i innstillingen.

Borten: Det var et spørsmål til ordføreren. Det står en setning i nest siste avsnitt på side 3: ”Likeledes har vi lovgivning som *hindrer* at fiskevarer av utenlandsk opprinnelse blir gjenstand for *annen* behandling enn norske.” Hva er det det siktes til der?

Røiseland: Det siktar til at det sjølvsagt vil ha ein viss konsekvens om utlendingar får lov til å drive omlasting rett utanfor stuedøra vår, det har dei jo ikkje

høve til no. Men eg ser at tankane har gått litt i kryss for meg der, så eg skal sjå på den setninga.

Braadland: Jeg har også et spørsmål til ordføreren. Det fremgår jo av dette avsnitt at det er etableringsreglene som for oss er det viktigste og vanskeligste spørsmål, mens markedsreguleringen vel for oss ikke er av vesentlig betydning, forutsatt at vi får tollfriheten. Vi har tidligere hørt at det på Fellesskapets side er et ønske om forhandlinger om den framtidige fiskeripolitikk, og jeg har tidligere etterlyst hvor vidt de forhandlingene kommer til å dreie seg også om etableringsretten, men det har jeg aldri fått noe svar på. For min del må jeg si at jeg ser det som uhyre viktig at vi har klart for oss hva disse fiskeripolitiske forhandlingene skal gå ut på, at det ikke bare blir spørsmål om en markedsordning og fredningsbestemmelser, men at etableringsreglene i tilfelle kommer inn. Her vil jeg gjøre oppmerksom på at når det er tale om særtilkåp fra etableringsreglene, så er det ikke noe land som har fått noen særtilkåp på det område. Det er ting som vi bør være oppmerksom på, og jeg skulle gjerne ha sett at viktigheten av å få særtilkåp under etableringsreglene kom enda sterkere frem i flertallsinnstillingen.

Johs. Olsen: Jeg har også heftet meg ved det hr. Braadland var inne på. Det står øverst på side 4: "Hovedinteressen for fiskerierne fra et norsk synspunkt knytter seg foreløpig til gjennomføringen av bestemmelsene om etableringsretten". Det er riktig at det er en av hovedinteressene, men man må ikke si at det er absolutt hovedinteressen. En hovedinteresse ut fra de norske fiskeres synspunkt er i all fall de like vilkår med de norske fiskere som de utenlandske fiskere skal få etter Roma-traktaten. Det er naturligvis et vurderings spørsmål, men i all fall er det også en av hovedinteressene, og jeg mener at ordføreren bør føye det til.

Røiseland: Når det gjeld den setninga på side 3 som hr. Borten refererte, er det klart at der skal stå "bestemmer" i staden for "hindrer."

Så var det det hr. Braadland sa om at ein skulle sterkare streke under dei særtilkåpa vi måtte ha når det gjeld etableringsretten. Det kan gjerne vere. Der er det sikkert to ting som vi må gå inn for. Det første er å få så fri marknad som det er råd, og så bør vi prøve å få dei innskrenkingar i den frie etableringsretten som det er råd. Men det er vel ein samanheng her. Vi må gå ut ifrå at skal vi få heilt fri marknad, må vi vel gå nokså langt når det gjeld etableringsretten. Derfor har eg skrive at ein bør gå til ei vurdering av sjølve totalverdet. Men det kan likevel gjerne vere at hr. Braadland har rett i at ein bør streke sterkare under dette med etableringsretten, så eg synest vi skal sjå på det.

Formannen: Må jeg få lov til å si i den forbindelse at det kanskje er litt vanskelig å si at vi skal få særordninger for etableringsretten, fordi det ikke ennå er etablert noen etableringsrett på fiskerienes område, og i all fall ifølge de undersøkelser man har foretatt på dansk hold er det ganske klart at både Frankrike og Italia er imot at andre lands fiskere skal få adgang til å fiske innenfor

territorialgrensen. Så det er litt vanskelig, synes jeg, å snakke om særordninger før selve ordningen er etablert. Men det får så være.

Johs. Olsen: Det er ikke uriktig å snakke om særordninger, for opplegget dreier seg jo egentlig om særordninger som er nødvendige for vår tilslutning til Roma-traktaten. Og da er jo dette med hva Frankrike og Italia mener og ikke mener lite å feste seg ved. Det er Roma-traktaten som er det grunnlag vi må bygge på og kreve særordninger fra.

Langhelle: Jeg ser på slutten av første setning i annet avsnitt under Fiskeriene: "... der en tradisjonelt har beskyttet landets egne borgere mot utlendingenes virksomhet innenfor denne næring." Jeg vet ikke om det blir riktigere og klarere å si: "... mot at utlendinger kan drive sin virksomhet innenfor denne næring." Jeg tror det er logisk riktigere.

Røiseland: Ja, og så naturligvis å sette "bestemmer" i staden for "hindrer" nedanfor.

Borten: Jeg er ikke riktig sikker på det ennå. Jeg syns ordføreren skulle se på den setningen i ro og mak.

Formannen: Ja. Vi overlater det til ordføreren å se på den setningen. Jo flere forslag, desto vanskeligere blir det. Kan vi så gå videre til etableringsretten?

Rakel Seweriin: Jeg er enig i at dette med særordninger i nest nederste linje bør utgå. Det forekommer meg at det blir meget sterkere hvis en sier: "... blir skaffet klarhet over de *ordninger* en kan oppnå ved en norsk tilknytning til Fellesskapet." For det er jo ingenting som er fastlagt ennå når det gjelder fiskeriene.

Johs. Olsen: Selvfølgelig må det stå særordninger, for selve ordningen er jo fastlagt i Roma-traktaten, og det vi må ha er særordninger fra den.

Formannen: Vel – så var det "Etableringsretten."

Røiseland: (leser):

"Etableringsretten i Fellesskapet er omhandlet i artiklene 52–58 i traktaten. Som nevnt tidligere i innstillingen hjemler bestemmelsene ikke fri etableringsrett i den forstand at de forskjellige land uten videre må oppheve lover og bestemmelser som regulerer etablering og næringsvirksomhet. Roma-traktaten fastslår at i løpet av overgangstiden skal borgere i og selskaper fra en medlemsstat få adgang til å utøve næringsvirksomhet i en annen medlemsstat på nasjonale vilkår. Bestemmelser som stiller borgere og selskaper i andre medlemsland dårligere enn landets egne borgere skal etter

dette i prinsippet fjernes. Derimot kan en beholde vilkår som kreves for å utøve næringsvirksomhet også for landets egne borgere.

Etableringsretten omfatter rett til å kjøpe eiendom og til å utøve selvstendig næringsvirksomhet i alle bransjer og yrker. Den omfatter også de liberale erverv. Likeens skal det være adgang til å danne firmaer og selskaper, opprette agenturer, datterselskaper og filialer på samme vilkår som den nasjonale lov setter opp for borgere i landet.

Etableringsretten i Fellesskapet vil i høy grad berøre norsk lovgivning på det økonomiske område. Vi har i flere lover bestemmelser som diskriminerer mot utlendinger. Disse bestemmelser må fjernes så langt det gjelder borgere eller selskaper fra statene i Fellesskapet. Det kan bli to veier å gå. Enten rett og slett å ta vekk de regler som nå diskriminerer mot disse utlendinger eller på den annen side å gjøre reglene gjeldende også for norske borgere og selskaper.

I en klasse for seg står våre konsesjonslover som har hatt og har avgjørende betydning for strukturen og for eierforholdet i vårt næringsliv.

Når det gjelder vannfall og bergverk har konsesjonslovkomiteen i sin innstilling i stor utstrekning likestilt inn- og utlendinger når det er spørsmål om konsesjon, bortsett fra visse områder innenfor bergverk og annen fast eiendom.

Etter gjeldende lov (konsesjonsloven § 36) kreves det konsesjon for overdragelse av minst 35 % av aksjene i selskaper som eier eller bruker konsesjonspliktig eiendom. Skal overdragelsen skje til utlendinger, er minstegrensen 20 % av aksjene.

Det kreves konsesjon for kraftleiekontrakter som omfatter minst 1000 kilowatt.

Konsesjonslovene for jordbruk og skog setter utlendinger i særstilling. Skog kan i det hele ikke overdras til utlendinger.

En må kunne regne med at vår konsesjonslovgivning kan opprettholdes når diskriminerende bestemmelser blir tatt bort og sakene blir behandlet og avgjort ut fra næringspolitiske omsyn. Forkjøpsrett for stat og kommune må kunne stå ved lag. Likeså særregler for innenbygdsboende når de også blir gjort gjeldende for utenlandske borgere som bor på stedet. Krav om bosted i visse tilfelle må kunne godtas. Bestemmelser om at jord og skog skal eies av yrkesutøvere kan ikke stride mot Roma-traktaten.

På denne måte skulle en i stor mon kunne sikre seg kontroll med at norske naturrikdommer blir utnyttet på en måte som tjener samfunnet. Men saken er så avgjørende for oss at det må bringes full klarhet over den ved eventuelle tinginger med Fellesmarkedet. Spørsmålet om vår konsesjonslovgivning må bli et hovedspørsmål under drøftingene. Selv om en ved en fremtidig harmonisering av den økonomiske lovgivning i Fellesskapet vil kunne bruke vetorett når det gjelder konsesjonslovgivningen, skal vi ikke se bort fra at en kan komme i en uheldig stilling. Det er derfor nødvendig at

forholdet er klarlagt og tilsagn gitt på dette området før vi eventuelt slutter oss til Fellesskapet."

Bondevik: Dersom eg har forstått etableringsretten fullt ut, synest eg det ikkje er nokon feil ved det som ordføraren her har lagt fram. Men eg synest det vert svært uklårt av den grunn at han seier ein ting og siktar til noko som kjem etterpå, i staden for å seia det konkret med ein gong. Eg skal peika på visse ting som eg meiner kunne verta klårare. Det står f.eks. i andre setninga: "Som nevnt tidligere i innstillingen hjemler bestemmelsene ikke fri etableringsrett i den forstand at de forskjellige land uten videre må oppheve lover og bestemmelser som regulerer etablerings- og næringsvirksomhet." Dette siktar til noko som kjem etterpå, og dessutan spekulerer ein litt på kva dette "uten videre" er. Forklaringa kjem altså seinare.

Det andre – som er viktigare – er det som kjem like etterpå: "Roma-traktaten fastslår at i løpet av overgangstiden skal borgere i og selskaper fra en medlemsstat få adgang til å utøve næringsvirksomhet i en annen medlemsstat på nasjonale vilkår." Det kan få ein til å tru at dette gjeld berre i overgangstida, men det som det gjeld, det er det varige. At det vil gå føre seg delvis i overgangstida og delvis etterpå, er vel utan vidare klårt, men sidan det er poengtert her "i løpet av overgangstiden", vil dei få "adgang", osv. vert det noko uklårt etter mitt skjøn.

Det neste eg vil peika på er på side 5, fyrste setninga der: "Bestemmelser som stiller borgere og selskaper i andre medlemsland dårligere enn landets egne borgere skal etter dette i prinsippet fjernes." Dette kan ein vel også seie på ein annan måte, fordi at "i prinsippet" siktar også til noko som ikkje er sagt i same setninga, og det som ordføraren der tenkjer på, kjem rimelegvis i neste setning: "Derimot kan en beholde vilkår som kreves for å utøve næringsvirksomhet også for landets egne borgere." Alt i alt meiner eg dette kunne seiast veldig enkelt, med få ord. Eg synest det vert noko komplisert, og eg vil då peika på om ikkje ordføraren kunne finna ei anna formulering for dei same tankane.

Så er det tredje avsnitt. Det er berre eit uttrykk som eg vil be om kanskje kunne verta retta: "Etableringsretten i Fellesskapet vil i høy grad berøre norsk lovgivning på det økonomiske område. Vi har i flere lover bestemmelser som diskriminerer mot utlendinger." Eg reagerer mot dette ordet "diskriminerer", ikkje berre her, men reint generelt. For det ligg likesom i det ei klage mot oss sjølve, slik som eg oppfattar ordet. Kan me ikkje seia det på ein annan måte og nytta uttrykket "sette i samme stilling"?

Så ein ting til. Det gjeld desse prosentane som står lenger nede, der me kanskje kunne finna ei anna formulering: "Etter gjeldende lov (konsesjonsloven § 36) kreves det konsesjon for overdragelse av minst 35 % av aksjene i selskaper som eier eller bruker konsesjonspliktig eiendom." Og så står det: "Skal overdragelsen skje til utlendinger, er minstegrensen 20 % av aksjene". Kunne ikkje det seiast klårare, f.eks. slik at "ved overdragelse til utlendinger må en ha konsesjon dersom en overdrar mer enn 20 %"?

Borten: Det var bare en språklig ting, det er midt på side 5: ”Når det gjelder vannfall og bergverk har konsesjonslovkomiteen i sin innstilling i stor utstrekning likestilt inn- og utlendinger når det er spørsmål om konsesjon, bortsett fra visse områder innenfor bergverk og *annen fast eiendom*.” – ”Annen fast eiendom” – det forvirrer litt når det bare gjelder vannfall og bergverk.

Leirfall: Det er vel eit spørsmål om det er riktig å seie det slik. Når det gjeld vannfall, er det jo ikkje heil likestilling.

Men det var dette at ein skulle kunne oppretthalde ”særregler for innenbygdsboende når de også blir gjort gjeldende for utenlandske borgere som bor på stedet.” Det er her eg stiller meg noko tvilande. Eg tenkjer på at ein mann som ekspedisjonssjef Nærstad jo har kasta fram tvil om det vil gå an å oppretthalde slike særreglar.

Vidare vil eg peike på det programmet for gjennomføringa av fri etableringsrett som er teke inn i ”Amtsblatt” for 15. januar, der det blir streka under at lover som formelt likestiller utlendingar og innlendingar, men der praktiseringa eller vanleg praksis og konkrete forhold stiller utlendingar i ei ugunstigare stilling, ikkje vil kunne oppretthaldast. Vidare står det i det same programmet at kravet om bustad heller ikkje kan oppretthaldast.

Eg vil gjerne be om at ein vil sjå litt nærare på dette, slik at det ikkje her blir ståande noko som absolutt ikkje held.

Hegna: Midt på side 5 står det:

”Når det gjelder vannfall og bergverk har konsesjonslovkomiteen i sin innstilling i stor utstrekning likestilt inn- og utlendinger når det er spørsmål om konsesjon, bortsett fra visse områder innenfor bergverk og annen fast eiendom.”

Det er visst riktig dette, men det som det vel er meningen å si, er at tanken om likestilling av innlendinger og utlendinger er under drøftelse, og at det bl.a. kommer til uttrykk i innstillingen fra konsesjonslovkomiteen. Men her anføres det nesten som om konsesjonslovkomiteen kunne være en myndighet som nå så å si har etablert dette forholdet. Jeg tror man kunne finne en heldigere uttrykksmåte når det gjelder spørsmålet om konsesjonslovgivningen.

Jeg er enig med hr. Bondevik i at med den språkbruk vi nå har og de mange forskjellige anvendelser av ordet ”diskriminering”, burde man kanskje prøve å finne et annet ord her. Det er ikke særlig vanskelig, for det som foregår, er jo at man forbeholder for norske borgere adgangen til å utnytte en del av landets næringsgrunnlag. Det er jo det som er konsesjonslovgivningens kjerne.

Og her kommer jeg til et annet punkt. Det står nederst på side 5:

”En må kunne regne med at vår konsesjonslovgivning kan opprettholdes når diskriminerende bestemmelser blir tatt bort og sakene blir behandlet og avgjort ut fra næringspolitiske omsyn.”

Det kan visst være riktig, men jeg vil gjerne stille spørsmålet om hva det da egentlig blir igjen av konsesjonslovgivningen? Og især når man får inn i

betraktningen et annet moment i denne sammenheng som det er meget viktig å få inn, nemlig harmoniseringsbestrebelsene. Å si at konsesjonslovgivningen kan beholdes bare man ikke lenger har bestemmelser som setter utlendinger i en særstilling, er nesten som å si til en mann: du skal få hele avkastningen av sauene, bortsett fra ulla og kjøttet!

Hvis man ser på diskusjonen om konsesjonslovgivningen, slik som den ble bygd opp og slik som den har bestått, vil man se at det som er grunnlaget, er å få et lovverk og bestemmelser som skal sikre for norske borgere utnyttelsen av næringsmuligheter og næringsgrunnlag i Norge. I det øyeblikk man avskaffer de sidene av konsesjonslovgivningen – og det er jo det som vil skje i meget høy grad i forbindelse med Roma-traktatens system – mener jeg at det vil føre til en tilstand som ikke på korrekt måte kan beskrives slik at ”vår konsesjonslovgivning kan opprettholdes.”

Røiseland: For å ta det siste først, meiner hr. Hegna at konsesjonslovene ikkje har nokon større verdi når det blir sagt at ”sakene blir behandlet og avgjort ut fra næringspolitiske omsyn”? Der er eg heilt usamd med han. Lat oss ta som eksempel at ein skog skal seljast. Dersom vi ikkje har ei konsesjonslov, kan kven som helst kome og kjøpe han og dermed basta. Har vi ei konsesjonslov, kan vedkomande myndigheit seie at skogen blir ikkje seld til andre folk enn t.d. yrkesutøvarar, og når det gjeld eit vannfall, vil siktepunktet bli om vedkomande selskap eller vedkomande kjøpar i det heile vil byggje det ut og driva det på ein måte som er forsvarleg for norsk næringsliv og norsk samfunnsliv. Eg kan difor ikkje skjønne at vi ofrar heile konsesjonslovgjevinga fordi vi sett til at ”sakene blir behandlet og avgjort ut fra næringspolitiske omsyn.” Det var det.

Så var det til hr. Bondevik. Det var det første avsnittet som han ikkje var fornøgd med når det gjeld redaksjonen. Vi hadde akkurat dei same innvendingane oppe då det galdt det som hr. Erling Petersen hadde skrive om etableringsretten. Dette er jo eit sitat. Diverre kan eg ikkje no minnst kor det sitatet sto, men det er sitat frå ein kommentar i eit av dei dokumenta som vi har fått.

Hr. Bondevik hadde også imot uttrykket på side 5 om at ”bestemmelser som stiller borgere og selskaper i andre medlemsland dårligere enn landets egne borgere skal etter dette i prinsippet fjernes.” Når eg har brukt dette uttrykket, er det fordi ein har brukt det i St.meld. nr. 15, og der viser ein til utgreiinga frå Løchen-utvalget, der ein har brukt akkurat dette uttrykket. Då syntest eg det var fornuftig å halde seg på nokonlunde sikker grunn, og ikkje ta til å lage for mange nye formuleringar. Det er grunnen, og eg meiner for min part at det bør stå.

Når det gjeld uttrykket ”diskriminerer”, er eg einig i det som hr. Bondevik og hr. Hegna sa, at det er betre å finne eit anna uttrykk, og seie noko om at dei ikkje skal bli stilte ugunstigare enn norske borgarar. Eg er einig i det.

Vidare skulle vi altså sjå litt på dette med ”bergverk og annen fast eiendom”. Det er også eit sitat, utan at eg har sett det i gåseauge. Det er også teke frå stortingsmeldinga, der ein har brukt uttrykket ”bergverk og annen fast eiendom.” Men eg kan tenkje meg å setje det som hr. Hegna nemnde, at dette spørsmålet er

under diskusjon og vise til innstillinga frå konsesjonslovkomiteen. – Men elles er det for mange filologar her!

Bondevik: Det som eg kom med, var berre eit venleg råd til hr. Røiseland – han treng ikkje følgja det. Men eg vil seia at så mykje dårleg språk som det er i dei dokumenta me får frå Regjeringa, ser me nesten ikkje elles i Noregs land. Det er så dårleg at for ein filolog er det ofte ... ja, eg skal ikkje koma med dei uttrykka eg helst ville bruka om det.

Hegna: Kan jeg forstå hr. Røiselands siste bemerkning slik at han vil ta opp til vurdering virkningene av Roma-traktatens harmoniseringsbestrebelse i forhold til de spørsmål som her er behandlet når det gjelder etableringsretten?

Røiseland: Eg trudde i grunnen at eg hadde gjort det, men kan hende at det er for uklårt. Det kan hende at det bør skrivast om, det eg her har skrivt på slutten:

”Men saken er så avgjørende for oss at det må bringes full klarhet over den ved eventuelle tinginger med Fellesmarkedet. Spørsmålet om vår konsesjonslovgivning må bli et hovedspørsmål under drøftingene. Selv om en ved en framtidig harmonisering av den økonomiske lovgivning i Fellesskapet vil kunne bruke vetorett når det gjelder konsesjonslovgivningen, skal vi ikke se bort fra at en kan komme i en uheldig stilling.”

Det er jo noko av det same eg har vore inne på, men eg skal gje hr. Hegna rett i at det kan vere at ein burde setje det i ei hovudsetning og ikkje berre i ei bisetning. Men tanken min har altså vore at vi må få full klårleik over dette på førehand, for elles risikerer vi at dei ein dag møter oss med harmoniseringsbestemmelser, og så står vi der. Vi har rett nok vetoretten, men vi kan likevel kome i ei vanskeleg stilling. Difor meiner eg, som det står her, at det er ”nødvendig at forholdet er klarlagt og tilsagn gitt på dette området før vi eventuelt slutter oss til Fellesskapet.”

Borten: Jeg vil gjerne spørre om vetoretten er helt absolutt?

Røiseland: Ja, hvis ein må forandre ei lov, er han absolutt. Men der kjem alle desse sideomsyn til, så det er ikkje så godt å stå på det. Formelt er det absolutt.

Braadland: Det var til det siste hr. Røiseland sa. Er det ikke så at når det gjelder lovgivning som forrykker konkurranseforholdene innenfor Fellesmarkedet, er det ikke nødvendig med enstemmighet? Da tror jeg at det er en unntaksbestemmelse som tillater beslutninger ved kvalifisert flertall.

Røiseland: Er det det? – Eg skal skrivt det litt sterkare der.

Formannen: Vi går da over til ”Kapitalspørsmål”, på side 6.

Hegna: Her har jeg helt andre betraktninger enn ut fra et filologisk synspunkt! La meg først si at jeg har ikke noe imot at det skrives kort, men dette var uhyre kort, og det er svært mange problemer som oppstår i forbindelse med kapitalbevegelser som ikke er nevnt her. Hvis man ønsker en noe mer utførlig behandling av spørsmålet, og i betraktning av den knappe tid som står til disposisjon, vil jeg vise til det foredrag som direktør Brofoss holdt på Island – det var vel sensommeren i fjor – hvor han kommer inn på hele problemet om fri kapitalbevegelse i forhold til norsk næringsliv i relasjon til Roma-traktatens bestemmelser.

Her har man først nevnt at Norge har bruk for kapitalimport, og det er for så vidt riktig nok. Men vi har hittil klart å sørge for kapitalimport uten å være part i Roma-traktaten. – Så står det:

”Slutter Norge seg til EEC, vil norsk økonomi bli enda mer utadventt enn før og behovet for kapital vil stige.”

For øyeblikket regner man med at Norge eksporterer omtrent 40 pst. av den årlige produksjon av varer og tjenester. Jeg skulle ha lyst til å vite om man mener at Norge skal gå utover denne prosent for eksport av varer og tjenester for så vidt som man slutter seg til Roma-traktaten, og videre hvordan norsk næringsliv kommer til å ta seg ut.

Videre står det:

”Samtidig øker faren for uønsket norsk kapitaleksport på grunn av bestemmelsene i Roma-traktaten om fri kapitalbevegelse.”

Er ikke det ganske viktige ting som det bør sies noe mer om, enn bare en temmelig kaldsindig påpeking av at dette skjer?

Jeg for min del ser det altså, som medlem av Arbeiderpartiet slik at hvis man legger en vesentlig vekt på en samfunnsmessig utbygging hvor igjennom offentlige organer gjør en betydningsfull innsats, så er det av meget stor viktighet at det offentlige har tilgang på nødvendige midler gjennom avgifter og beskatning. Det er ingen grunn til å nekte at vi kan ha det bl.a. av den grunn at kapitalverdiene her i landet ikke uten videre kan eksporteres. Men jeg syns nok det kan volde adskillige betenkeligheter hvis man skal få en fri kapitalbevegelse, slik at kapitalverdiene kan eksporteres.

Så er det spørsmålet om fri kapitalbevegelse og inntrengen i norsk næringsliv av utenlandsk kapital. Dette at vi trenger kapital, er en meget viktig side, og det er korrekt å understreke det. Men hvis denne inntrengen av utenlandsk kapital skjer på den måten at utenlandske kapitalinteresser erverver større og større herredømme over norsk næringsliv rundt omkring, og begynner å operere det ut fra sine forutsetninger og interesser og synspunkter, da mener jeg man kan komme opp i ganske viktige problemer.

Der er lovbestemmelser på det ene og det annet felt, f.eks. at skal det selges til utlendinger aksjer som er mer enn 20 pst. av aksjekapitalen, må man ha konsesjon, men 20 pst. kan man selge. Men erfaringer fra moderne næringsliv viser at svært ofte er det ikke nødvendig å ha mer enn 20 pst. for å kunne dirigere et selskap. Det er forresten også en ting som Brofoss peker på.

Så er det spørsmål om hvordan inntrengen av utenlandsk kapital i norsk næringsliv vil gi seg utslag i fordelingen av avkastningen av dette næringsliv mellom norske og utlendinger. Nå er det selvfølgelig sånn at lønninger til arbeidere og tjenestemenn må betales av selskapet, og likeledes vil selskapet måtte betale for de tjenester og varer som det på annen måte får. Men det som er avkastningen, overskuddet, det vil jo i en sånn situasjon flyttes fra det norske folk over til de andre interesserte, utenlandske kapitaleiere.

I denne forbindelse kommer man også inn på et beskatningsspørsmål som jeg syns er av ganske stor interesse i forhold til de oppgaver som vi kan komme til å bli stilt overfor. Jeg nevnte dette at det kan bli vanskeligheter med skattegrunnlaget på grunn av den adgang man åpner for kapitaleksport og flytting av kapital. Men det kan også bli vanskeligheter med skattegrunnlaget når det gjelder virksomheter som drives her i landet av utlendinger, med den adgang disse nemlig har gjennom sin sammenblanding med andre virksomheter og bedrifter, gjennom lisensavgifter, priser på halvfabrikata og andre ting, til å trekke hele overskuddet ut herfra til et annet sted hvor det er mer hensiktsmessig å ha det.

Det som jeg har nevnt her, er vesentlig forhold og problemer som Brofoss nevner i sitt foredrag. Jeg skal bare tilføye at jeg gjerne skulle sett at det i opplegget her var en tekst som i noen grad berørte disse problemer.

Hønsvald: Det spørsmål hr. Hegna nå sist nevnte, er ikke noe nytt spørsmål. Det har vi alltid hatt, og vi har det stadig. Vi har en rekke utenlandseiede bedrifter her i landet, og de er som regel datterselskaper av utenlandske konserner, og de driver den trafikken som hr. Hegna nevnte. De kan overføre sitt overskudd, sin avkastning, til moderselskapet på forskjellige måter, men i praksis er jo dette forholdet regulert. Om mulighetene for å regulere det forholdet blir mindre om vi kommer med i Fellesmarkedet, skal jeg ikke kunne si. Men for de utenlandseiede bedrifter vi har, er forholdet regulert, også skattegrunnlaget; enten ved overenskomst eller på annen måte har man fått det regulert. Der nede hvor jeg er fra, hadde vi det problemet da Kellner Partington i England eide Borregaard. Det er altså ikke noe nytt problem vi står overfor, og det er ikke nødvendig å ta med noe slikt her i vår innstilling, så vidt jeg kan skjønne.

Derimot er det en annen side av saken som hr. Hegna var inne på, nemlig kapitaleksporten, som jeg syns man med et par linjer burde understreke, for jeg tror det er minst like viktig som dette med kapitalimport. Adgang til kapitaleksport kan komme til å volde oss svære vanskeligheter. Jeg syns den setningen som står der, "Samtidig øker faren for uønsket norsk kapitaleksport på grunn av bestemmelsene i Roma-traktaten om fri kapitalbevegelse" kan stå, og at vi i det neste avsnittet, altså komiteens uttalelse, bør få med en setning eller to som understreker dette spesielle problemet. Det står nemlig ikke noe om dette; der står det bare om kapitaltilgang. Det står altså ikke noe om kapitaleksport, og jeg tror det kunne være nyttig om man pekte på dette. Danskene er svært opptatt av det, og det vil få minst like stor virkning hos oss som i Danmark, og om man fikk med en setning eller to i komiteens uttalelse, tror jeg det ville være gagnlig.

Formannen: Jeg har tegnet meg selv. Jeg vil gjerne si at man bør vel kanskje her i særdeleshet i forbindelse med spørsmålet om kapitaleksport osv. gi en omtale av de spesielle institusjoner innenfor Fellesmarkedet, f.eks. det europeiske utviklingsfond og andre tiltak og bestemmelser som der er for å sikre kapitaltilførsel. Der åpner seg jo ved tilslutning ganske store kapitalkilder og det bør man gjøre oppmerksom på.

Borten: Det var hr. Hønsvalds betraktninger omkring ulempene ved store og omfattende selskapers virksomhet som fikk meg til å ta ordet. Jeg vil gjerne ta avstand fra den bagatellisering som hr. Hønsvald ga uttrykk for. Det er klart at vi har hatt vanskeligheter, slik han pekte på, men det har vi hatt til tross for at vi har hatt de lovene og hatt adgang til å sette betingelser. Etter min vurdering vil jo vanskelighetene mangedobles ved at vi mister adgangen til å sette betingelser. Det er det som er poenget. Så vidt jeg forsto hr. Hegna, var det nettopp det han satte søkelyset på. Det syns jeg for min del er et meget vesentlig poeng, når vi eventuelt går inn i Fellesskapet.

Hønsvald: Vi har utenlandske bedrifter her i landet som er eldre enn konsesjonslovene våre, og problemet er svært gammelt i virkeligheten. Vi har altså ikke hatt adgang til å sette betingelser for en rekke av disse selskapene. Jeg har ikke forsøkt å bagatellisere forholdet, jeg har bare pekt på at det er et gammelt spørsmål som vi har greid å regulere enten ved overenskomster eller på annen måte.

Formannen: Er det flere spørsmål? Hvis ikke går vi videre til ”Distriktsproblemer.”

Røiseland: Eg skal lese det opp:
"Distriktsproblemer.

Utbygging av næringslivet i distriktene er og må fremdeles være en hovedoppgave i vår økonomiske politikk. Bare på den måten kan en skaffe flere distrikter tilfredsstillende levevilkår og derigjennom trygge sysselsetting og bosetting.

Det ser ut til at regionalplanlegging vil bli et vesentlig ledd i Fellesskapets økonomiske politikk. Allerede nå er det satt i gang omfattende studiearbeider for å føre tilbakeliggende distrikter og områder fram på høyde med den vanlige standard.

Komiteen går ut fra at norske ønskemål og problemer på dette område blir tatt opp til drøfting i eventuelle forhandlinger med EEC slik at vårt land kan gjøre seg effektiv nytte av de tiltak som Fellesskapet setter i verk og slik at det kan komme i stand en samordning mellom fellesoppleggene og de spesielle norske tiltak."

Reinsnes: Jeg vet ikke om det hører hjemme i dette avsnittet. Det gjelder spørsmålet om man kan føre videre utbyggingen av landsdeler og distrikter hvor næringslivet er tilbakeliggende, og om det kan sies sterkere enn det er sagt i komiteens uttalelse her. Jeg tenker nå på videreføringen av Nord-Norge-planen, Distriktenes utbyggingsfond og arbeidet med å bygge ut næringslivet i forskjellige landsdeler.

Formannen: Her kunne man kanskje peke på de institusjoner som er opprettet etter Roma-traktaten og den politikken som har vært drevet. Det gjelder særlig Sør-Italia f.eks.

Vi går så over til "Alkoholspørsmål".

Røiseland: Der var eg faktisk i tvil, men det er så pass mykje uro omkring dette at eg fann ut det var nødvendig å seie noko.

"Alkoholspørsmål.

Så vidt komiteen forstår, vil en tilslutning til Fellesskapet ikke medføre noen plikt for vårt land til å endre lovgivningen om tilvirking og salg av alkoholholdige drikkevarer.

Også avgiftspolitikken må kunne opprettholdes, bortsett fra at utenlandske varer ikke uten videre vil kunne pålegges høyere avgifter enn tilsvarende norske produkter.

Da disse spørsmål har fått en så vidt bred plass i det offentlige ordskifte, bør det bringes full klarhet i dem under eventuelle forhandlinger."

Det bør vel også stå at da disse spørsmåla er så viktige har dei fått ein brei plass osb.

Så er det "overgangsordninger". Dette var verre. Der har eg vore svært i tvil om kor mykje eg skulle ta med. Det er veldig vanskeleg, synest eg.

"Overgangsordninger.

Komiteen vil understreke at det for flere områder av næringslivet blir nødvendig å få overgangsordninger, og vil i denne forbindelse vise til uttalelser fra arbeids- og næringslivets organisasjoner (St.meld. nr. 15 for 1961-62. Tillegg 1). Drøftelsene i oppklaringsperioden vil trolig gi bedre oversikt enn vi har nå over det nøyaktige behov for disse og hva innhold de bør få.

I alle tilfelle må en regne med at heimeindustrien vil stå i en særstilling. På lengre sikt vil den sikkert totalt sett få fordel av en tilslutning til Fellesskapet, men en må imidlertid ikke se bort fra de betydelige tilpassingsvansker som en rekke bransjer vil møte i overgangstiden. Bedriftene er gjennomgående mindre enn tilsvarende bedrifter i andre land. De fleste av dem har ikke vært innstilt på eksport og har ingen erfaring når det gjelder salgsarbeid i utlandet. Det vil i alle tilfelle ta tid å arbeide seg inn på det utenlandske marked.

Artikkel 226 i traktaten gir hjemmel for å nytte særordninger i overgangstiden dersom borttaking eller minsking av vernetoll skulle skape vansker. Det samme gjelder om konjunktorene skulle gjøre det.

Så dominerende rolle som heimeindustrien spiller for vårt næringsliv, vil spørsmålet om brukbare overgangsordninger her bli nokså avgjørende for oss.”

Det er jo sagt ein masse konkrete ting i desse uttalene som ligg føre frå næringsorganisasjonane. Eg har berre vist til dei her. I kor stor mon ein skulle referere dei, kan ein jo diskutere.

Langlo: Eg har tenkt på om ikkje dette punktet om heimeindustrien er så pass viktig at det bør stå likestilt med dei kapitla som står frammanfor og ikkje setjast inn som eit appendiks under overgangsordningar.

Statsråd Gundersen drøfte jo dette emnet svært breitt og grundig. Å ta alt det med, har vi vel ikkje høve til, men han har gått langt meir inn på dette enn vi har i innstillinga.

No er ikkje hr. Erling Petersen her. Eg har spurt han om vi kunne få inn noko meir om dette emnet, men til dags dato har ikkje det lykkast. Det er der det eigenleg skulle høyre heime for alvor å behandle dette emnet. Eg får prøve ein gong til om det er råd å få inn noko meir der.

Eg seier berre dette på dette tidspunktet.

Hegna: Det står jo en del i et tidligere opplegg om hjemmeindustrien. Men jeg er enig med hr. Langlo i at det burde være noe mer karakterisering av hjemmeindustriens situasjon og problemer enn det er her. Og det er vel en ting som man kan kritisere ved hele opplegget, ved materialet som helhet, at det har vært lagt utilstrekkelig vekt på de problemer som knytter seg til hjemmeindustrien.

Vi var i forbindelse med avsnittet om alkoholspørsmål inne på avgiftsbelastningen. Det har jo også vært ganske interessante utredninger eller opplegg i forbindelse med beskatningssystemet på Roma-traktatens grunn, bl.a. er det et detaljert arbeid når det gjelder omsetningsskatten som vil ha stor interesse for oss. Men det vil vel føre for vidt, og jeg forstår på ordføreren at man ikke anser det nødvendig å ta det med.

Formannen: Der må jo være en begrensning i en innstilling. Det ville bli en bok på tusen sider hvis man skulle gå inn på alt, og når der foreligger utredninger, må det være tilstrekkelig å henvise til dem.

Langlo: Eg vil minne om at Hjemmeindustriens Omstillingsråd har levert eit dokument til komiteen her, men det kom vel for seint til å kome med i det trykte saman med utgreiingane frå dei andre næringsorganisasjonane. Men dei har hatt visse vanskar med å få myndigheitene i tale på ein effektiv måte. Eg ser det slik at dette er eit så viktig kapittel at vi må passe på det, så dei kan få den sjansen dei kan få, i innstillinga.

Formannen: Jeg tenkte ikke på hjemmeindustrien, men på hele skattesystemet.

Langlo: Når det gjeld skattane, veit vi at det er ulike skatteforhold for mellomstore bedrifter, små bedrifter og store bedrifter, og det har eg alltid synest var gale. Det må vi kanskje reise for eit anna forum, men det er eit mykje viktig punkt.

Røiseland: Det er spørsmål om behandlingsmåten her når det gjeld heimeindustrien, og det blei nemnt av hr. Langlo at ein kunne ta det som eit særskilt kapittel. Det synest eg nok er vanskeleg, for her drøfter ein jo forhandlingsopplegget og heimeindustrien er eit svært viktig kapittel for oss, men vi kan vel ikkje gjere oss store illusjonar om å få varige ordningar for heimeindustrien, bortsett frå dei ordningar som kjem inn under etableringsretten, sikring av kapital, som eg også har vore inne på, og distriktsspørsmål delvis. Bortsett frå det får vi ikkje nokon særordningar for heimeindustrien. Det må vi ta sikte på er overgangsordningar, men det er jo viktig nok, og derfor har eg behandla det her under overgangsordningar.

Eg er fullt klår over at der kan vere grunn til å skrive noko meir om det, men eg trur det bør stå under overgangsordningar likevel. Eg har vore i stor tvil sjølv òg, om det var rett å ha det så pass snautt som dette, men dersom ein skal skrive noko meir må ein faktisk få referere noko frå desse utsegnene som er komne. Eller også måtte hr. Erling Petersen skrive noko meir. Det var ei ordning! Det var den mest naturlege ordninga, og kanskje den beste.

Nordahl: Det er en sak som jeg mener bør nevnes i dette avsnittet om tillempninger og særordninger for Norge, som ikke er nevnt, og det er spørsmålet om det nordiske arbeidsmarked. Danskene har reist det under forhandlingene, og jeg synes vi med noen setninger bør reise den samme saken. Jeg mener ikke at det er noe stort spørsmål. Hvis Sverige kommer med som assosiert, blir det i tilfelle Finland og Island det vil gjelde, og da vil det ikke i praksis bety så meget. Jeg mener allikevel at når danskene har reist den saken bør vi gjøre det også av hensyn til våre nordiske partnere. Så jeg vil be ordføreren om å skrive noen linjer om det.

Røiseland: Eg blei ikkje riktig klår over konklusjonen når det gjeld mitt arbeid med overgangsordningane. Er det så at det kan stå som det står her og bli med det, og at hr. Erling Petersen må konferere med hr. Langlo? Då blir det lett vint for meg.

Formannen: Jeg synes det er den beste redaksjon at det kommer under hr. Erling Petersens del av innstillingen.

Da skulle vi være ferdige med gjennomgåelsen av innstillingen foreløpig. Vi tok det forbehold i går at det kunne bli nødvendig med et møte torsdag morgen, men det skulle da etter min oppfatning ikke være nødvendig. Men det er spørsmål om vi skulle ha et møte på lørdag. Det måtte i tilfelle være hvis der foreligger noe nytt,

f.eks. eventuelle særvota. Jeg vil gjerne henstille at dette skjer, for jeg har drøftet denne saken en del med kontorsjefen, og vi bør nok helst kunne avlevere vår innstilling onsdag. Hvis vi først avleverer den fredag den 13. om morgenen, er det for det første en del representanter som ikke vil få den med det samme, og dertil kommer at det utvilsomt vil oppstå trykningsvansker, fordi de har ferie også i trykkeriet. Så vi bør ta sikte på å bli ferdige onsdag den 11te. Men da vil det være en fordel å ha møte lørdag og at det lørdag kunne foreligge en del særvota, for ellers har vi ikke noe synderlig å behandle.

Langlo: Eg vil berre annonsere at eg kjem til å reise spørsmålet om folkerøysting. Eg har ei lita formulering der. Eg ville seie ifrå, slik at ein veit at det vil kome.

Formannen: Takk.

Borten: Det var et rent formelt spørsmål. Hvis noen finner det opportunt i henhold til det som er vedtatt å søke rettslærd bistand, skal den anmodningen da sendes gjennom komiteen, eller på hvilken måte er det korrekt å gjøre det.

Formannen: Jeg vet det ikke. Jeg har ennå ikke fått noe svar fra Presidentskapet.

Borten: Det spørsmålet har jeg reist i Presidentskapet. Presidentskapet antok at det var unødvendig å svare fordi komiteen var kjent med det. Jeg spurte presidenten og kontorsjefen om det ikke skulle sendes gjenpart av protokollen til komiteen, og det må vi vel gjøre. Men som sagt, det er godkjent i Presidentskapet, det kan jo opplyses her.

Hegna: Det sitter jo fire presidentskapsmedlemmer her.

Borten: Det var det kontorsjefen sa også. Og da ville jeg gjerne reise spørsmålet her.

Formannen: Fremgangsmåten har vært at man bestiller de utredninger man vil. Og så bør man kanskje – jeg vil ikke si at det er absolutt nødvendig – varsle formannen om at det skal gjøres. Så er det bare å presentere regningen, som skal bli attestert av meg.

Vi får da senere bringe på det rene om det kan foreligge noe stoff til lørdag, for jeg ser at både Bondevik og Borgen er borte, og jeg vil nødvendig kalle sammen medlemmene til et møte her lørdag formiddag hvis det ikke foreligger noe å behandle.

Borten: Da tror jeg det er fornuftig som formannen antydte å ta standpunkt senere. Når Borgen ikke er her, er det fordi han ville begynne å arbeide i fred og ro

med det han ønsket å filosofere over, og det kan hende at det kan bli noe slik at det er rasjonelt med et møte lørdag, men det kan også hende at det ikke blir det.

Formannen: Vi sender da eventuelt ut innkallelse fredag.

Hegna: Jeg kan for så vidt si nesten det samme som hr. Borten, kanskje litt mer. Jeg tror nok for mitt vedkommende at det kunne være mulig å legge fram noe på lørdag, men jeg syns ikke det ville være nok å sammenkalle et møte på.

Møtet hevet kl. 12.45.